

2007-09-27

B E S L U T

Carnegie Investment Bank AB
103 38 STOCKHOLM

FI Dnr 07-6125

Finansinspektionen
P.O. Box 7821
SE-103 97 Stockholm
[Brunnsgatan 3]
Tel +46 8 787 80 00
Fax +46 8 24 13 35
finansinspektionen@fi.se
www.fi.se

Finansinspektionens beslut

1. Finansinspektionen meddelar Carnegie Investment Bank AB, org.nr. 516406-0138, varning med stöd av 15 kap. 1 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse såvitt avser tillståndet att driva bankrörelse.

2. Finansinspektionen meddelar Carnegie Investment Bank AB varning med stöd av 6 kap. 9 a § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, såvitt avser tillstånden att bedriva värdepappersrörelse i form av

1. handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn,
2. förmedling av kontakt mellan köpare och säljare av finansiella instrument eller i annat fall medverkan vid transaktioner avseende sådana instrument,
3. handel med finansiella instrument för egen räkning,
4. förvaltning av någon annans finansiella instrument, och
5. garantigivning eller annan medverkan vid emissioner av fondpapper eller erbjudanden om köp eller försäljning av finansiella instrument som är riktade till en öppen krets.

3. Carnegie Investment Bank AB ska, enligt 15 kap. 7 § lagen om bank- och finansieringsrörelse, betala en straffavgift om femtio miljoner (50 000 000) kronor.

4. Finansinspektionen anmärker enligt 15 kap. 2 § första stycket lagen om bank- och finansieringsrörelse dels på att Stig Vilhelmson ingår i Carnegie Investment Bank AB:s styrelse, dels på att han är verkställande direktör för Carnegie Investment Bank AB. Carnegie Investment Bank AB ska vidta erforderliga åtgärder i anledning av detta inom tre månader.

5. Finansinspektionen begär enligt 13 kap. 12 § första stycket lagen om bank- och finansieringsrörelse att styrelsen i Carnegie Investment Bank AB kallar till extra bolagsstämma. Vid stämman ska fråga om val av styrelse avhandlas.

Beslutet såvitt avser punkterna 1-4 överklagas till länsrätten, enligt bilaga 1. Beslutet såvitt avser punkten 5 får inte överklagas.

Sammanfattning

Den 25 maj 2007 offentliggjorde banken att tradingresultatet överskattats med sammanlagt 630 miljoner kronor för perioden 2005-2007. Värderingsdifferensen hänför sig till värdering av derivatkontrakt. Enligt banken har tre personer på tradingavdelningen påverkat värderingen av vissa kontrakt genom att basera en teoretisk värdering på orealistiska volatilitetsantaganden. Banken har vidare uppgett att handlarna påverkat marknadskurserna i vissa värdepapper för att försvåra upptäckten av de felaktiga värderingarna.

FI har i sin utredning kunnat konstatera att alla värderingsuppgifter funnits tillgängliga för kontroll i bankens system. Att felaktig värdering har kunnat fortgå under så lång tid beror enligt FI:s uppfattning på att det har funnits allvarliga brister i styrningen och kontrollen av bankens verksamhet. Styrningen har i vissa delar varit motsägelsefull och bankens interna regler har varit ofullständiga. Kontrollfunktionerna har varit väsentligt underdimensionerade i förhållande till verksamhetens omfattning och risk. Ansvarsfördelningen mellan olika funktioner har varit otydlig och väsentliga granskningsuppgifter har lagts på funktioner som saknat erforderlig kompetens för uppgiften. Styrelsens uppföljning av riskerna har inte varit tillräckligt kraftfull. Exempelvis synes regelmässiga limitöverträdelser inte ha föranlett relevanta åtgärder. Därtill kommer att banken har brutit i sin redovisning.

Styrelsen och ledningen kan inte undgå allvarlig kritik för de brister som funnits i den interna styrningen och kontrollen. FI meddelar därför en anmärkning mot bankens verkställande direktör, tillika styrelseledamot, samt begär att bankens styrelse kallar till en extra bolagsstämma inom tre månader. Vid stämman ska fråga om val av styrelse avhandlas.

Mot denna bakgrund samt med beaktande av bankens åtgärdsprogram väljer FI att stanna vid att ingripa mot banken med en varning istället för återkallelse av tillstånd. Varningen kombineras med en straffavgift på femtio miljoner kronor.

FI avser vidare att anmäla bolagets tidigare revisorer till Revisorsnämnden.

INNEHÅLL

FINANSINSPEKTIONENS BESLUT	1
SAMMANFATTNING	2
BEDÖMNING	4
1. Inledning	4
1.1 Om Carnegie Investment Bank AB	4
1.2 Tradingverksamheten	5
1.3 Händelser	6
2. Allmänt om tillämpliga regler	7
3. Hantering och kontroll av risker	9
3.1 Riskkontroll	9
3.2 Värdering och oberoende validering	11
3.3 Riskmätning	13
3.4 Rapportering av marknadsrisker	15
3.5 Interna regler för hantering av marknadsrisker	16
4. Redovisning och finansiell information	18
4.1 Interna regler för redovisning och värdering	18
4.2 Värdering och redovisning av optionskontrakt i tradingportföljen	20
4.3 Rättelse av värdering av optionskontrakt i tradingportföljen	23
4.4 Bankens tillämpade redovisningsregler	25
4.5 Upplysningar om risker och optionskontrakt i eget lager	27
5. Regelefterlevnad	30
6. Oberoende granskningsfunktion	32
7. Penningtvätt och finansiering av särskilt allvarlig brottslighet	34
8. Samlad bedömning av bankens interna styrning och kontroll	36
FI:S INGRIPANDE	42
9.1 Grund för återkallelse	42
9.2 Åtgärdsprogram	43
9.3 Bedömning av styrelse och verkställande direktör	44
9.4 Val av sanktion	45
9.5 Straffavgift	45
9.6 Revisorer	46
ÄRENDET	46

Bedömning

1. Inledning

1.1 Om Carnegie Investment Bank AB

Carnegie Investment Bank AB (banken) har tillstånd att driva bankrörelse i enlighet med lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse (bankrörelselagen).

Banken har också tillstånd i enlighet med 1 kap. 3 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse (värdepappersrörelselagen) att driva värdepappersrörelse såvitt avser

1. handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn,
2. förmedling av kontakt mellan köpare och säljare av finansiella instrument eller i annat fall medverkan vid transaktioner avseende sådana instrument,
3. handel med finansiella instrument för egen räkning,
4. förvaltning av någon annans finansiella instrument, och
5. garantigivning eller annan medverkan vid emissioner av fondpapper eller erbjudanden om köp eller försäljning av finansiella instrument som är riktade till en öppen krets.

Banken ägs till 100 procent av det börsnoterade bolaget D. Carnegie & Co AB (moderbolaget, alt. banken). Banken har ett antal dotterbolag. En stor andel av dessa driver kapital- och fondförvaltningsverksamhet. I koncernen ingår också sedan mars år 2007 Max Matthiessen som bedriver försäkringsförmedlingsverksamhet. Koncernen hade för räkenskapsåret 2006 totala intäkter om ca. 4,5 miljarder kronor, en ökning med 28 procent jämfört med föregående år.

Bankens styrelse, som är identisk med moderbolagets styrelse, består av Christer Zetterberg (ordförande), Hugo Andersen, Niclas Gabrán, Mai-Lill Ibsen, Anders Ljungh, Dag Sehlin, Fields Wicker-Miurin och Stig Vilhelmson.

Stig Vilhelmson är även sedan 2006 verkställande direktör i banken. Han anställdes i banken år 1991 och utsågs år 1995 till affärsområdeschef för verksamhetsområdet Securities.

Av bankens schematiska organisationsplan framgår att tre kommittéer rapporterar till bankens styrelse:

- Credit and Risk Committee, som beslutar om kredit- och marknadsrisker inom de limiter som fastställts av bankens styrelse.
- Audit Committee, som formellt är ett utskott till moderbolagets styrelse, och som bistår moderbolaget med granskning av finansiell och ope-

rativ information till aktieägare m.fl., samt i frågor rörande organisationen för riskhantering, intern kontroll samt revision.

- Internal Audit (internrevision), som rapporterar till bankens och till moderbolagets styrelse. Under detta organ sorterar en internrevisionskommitté, Internal Audit Committee (numera kallad Internal Audit Advisory Forum).

Bankens funktion för riskkontroll har fram till hösten 2006, bestått av en resurs – en Group Risk Manager, vilken har rapporterat till bankens styrelse. Hösten 2006 har funktionen utökats med en resurs med benämningen Risk Manager Carnegie Sweden. Banken har vidare haft en funktion för regelefterlevnad, nämligen compliancefunktionen, som har varit skyldig att rapportera direkt till styrelsen.

Bankens verksamhet är primärt uppdelad i fem affärsområden:

- Securities erbjuder kvalificerad aktieanalys och mäklari till institutionella investerare med nordiska aktier i portföljen. Här ingår bankens tradingverksamhet, se nedan. Securities står för 47 procent av bankens totala intäkter (2,1 miljarder kr).
- Asset management erbjuder institutionella placerare kapitalförvaltningsprodukter. Asset management står för 20 procent av bankens totala intäkter (0,9 miljarder kr).
- Private banking erbjuder finansiell rådgivning och står för 13 procent av bankens totala intäkter (0,6 miljarder kr).
- Investment banking erbjuder rådgivning inom publika och icke-publika förvärv, samgåenden och avyttringar. Investment banking står för 20 procent av bankens intäkter (0,9 miljarder kr).
- Försäkringsförmedling, som kommer att växa avsevärt i betydelse med anledning av moderbolagets förvärv av Max Mathiessen.

1.2 Tradingverksamheten

I affärsområdet Securities ingår bankens tradingverksamhet. I tradingsverksamheten tar banken positioner för egen räkning i olika finansiella instrument.

Bankens tradingportfölj per den 31 december 2006 innehöll framför allt aktier och aktieoptioner. Marknadsvärdet för öppna positioner var, enligt banken, 28,7 miljarder kronor, varav avistatransaktioner för 20,2 miljarder och derivatransaktioner för 8,5 miljarder kronor. Bankens totala balansomslutning för 2006 var 41,6 miljarder kronor. Såvitt FI kunnat utläsa av bankens årsredovisningar har volymen i bankens tradingportfölj haft följande utveckling de senaste åren:

- år 2003: ca 7,5 miljarder kronor
- år 2004: ca 15 miljarder kronor
- år 2005: ca 20 miljarder kronor
- år 2006: ca 28,7 miljarder kronor.

Tradingavdelningen har ansvarat för värderingen av bankens handelslager, se avsnitt 3.2 för en mer detaljerad redogörelse. Samtliga tradingpositioner i banken värderades löpande i bankens system för handel, Option Risk Control (ORC). ORC innehåller funktioner för beräkning av optioners teoretiska värde enligt den teoretiska modellen Black & Scholes.

En validering av tradingavdelningens värderingar har utförts av bankens ekonomiavdelning per den sista handelsdagen varje månad. För beskrivning av denna validering, se avsnitt 3.2.

Banken har fastställt individuella risklimiter för vart och ett av de värdepapper som banken bedriver handel i. Bankens risklimiter var oförändrade sedan år 2000, men den 1 februari 2007 beslutade styrelsen att i princip fördubbla limiterna för bankens tradingverksamhet. Bankens styrelse har varje kvartal, av funktionen för riskkontroll, erhållit en rapport om överträdelser av limiter under perioden. Under senare delen av år 2006 har det framgått att överträdelser av limiter ökade betydligt, från att dittills ha legat på en förhållandevis låg nivå.

Banken saknar ett system för uppföljning av risker och limiter. Handlare på tradingavdelningen har ansvarat för att ta fram limit- och riskrapporter. Uppgifter om marknadsrisker har exporterats ur handelssystemet ORC till programvaran Excel, där uppgifterna har bearbetats och rapporter skapats.

1.3 Händelser

Under januari 2007 inledde OMX Nordic Exchange Stockholm AB (börsen) en utredning beträffande transaktioner som banken genomfört i vissa derivatinstrument, varvid banken kontaktades. Med anledning av börsens utredning inledde banken en intern utredning i syfte att klarlägga orsakerna till och storleken av värderingsdifferenser i Carnegies tradingportfölj. De slutsatser som banken kommit fram till har redovisats till börsen under augusti 2007.

Den 24 april 2007 offentliggjorde banken sin rapport över första kvartalet 2007.

Den 8 maj 2007 meddelade banken genom ett pressmeddelande bl.a. att bankens tradingresultat överskattats med ca 370 miljoner kronor och att en intern arbetsgrupp tillsatts för att utreda saken ytterligare. Överskattningen ska ha skett till följd av brott mot de interna reglerna för bankens tradingavdelning i Stockholm.

Den 24 maj 2007 meddelade banken genom ett pressmeddelande bl.a. att den interna arbetsgrupp som tillsattes den 8 maj funnit att tradingresultatet överskattats under 2005-2007 samt att styrelse och ledning fastställt att tradingresultatet ska justeras ned med sammanlagt 630 miljoner kronor för dessa år. Vidare uppgavs att banken polisanmält tre personer som har arbetat inom den

svenska tradingverksamheten, vilka misstänktes ha agerat bedrägligt i syfte att förbättra avdelningens resultat.

Den värderingsdifferens som förelegat i tradingportföljen och som föranlett banken att justera resultatet är hänförlig till värdering av optionskontrakt. Enligt banken har tre handlare på tradingavdelningen påverkat värderingarna genom att värderingskurserna baserats på orealistiska volatilitetsantaganden i de aktuella instrumenten. De tre handlarna ska enligt banken dessutom ha manipulerat marknadskurserna för att kringgå bankens kontrollsystem.

Inom Ekobrottsmyndigheten pågår utredningar om brott i anledning av vad som inträffat inom banken. Det är inte FI:s uppgift att utreda huruvida något brott har begåtts. FI:s granskning omfattar i stället huruvida banken som institut under FI:s tillsyn uppfyller de regler som gäller för bankens verksamhet.

2. Allmänt om tillämpliga regler

Enligt definitioner i bank- och värdepappersrörelselagarna är en bank ett kreditinstitut. Ett kreditinstitut får enligt 7 kap. 1 § andra stycket 13 bankrörelselagen i sin verksamhet bedriva värdepappersrörelse under de förutsättningar som föreskrivs i värdepappersrörelselagen.

För banker finns i 6 kap. bankrörelselagen ett antal övergripande bestämmelser om sundhet, soliditet och likviditet, riskhantering och genomlysning. Bland dessa kan nämnas bestämmelsen om riskhantering enligt vilken en bank ska identifiera, mäta, styra och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med. Ett sådant krav på en god riskhantering som bestämmelsen ger uttryck för kan bara uppfyllas om det finns en god intern kontroll. En god intern kontroll är således en del i en fungerande riskhantering. Av 6 kap. bankrörelselagen framgår också att styrelsen i en bank ska se till att det finns interna riktlinjer och instruktioner i den omfattning som behövs för att styra rörelsen. Av förarbetena framgår att ju mer omfattande eller potentiellt resultatpåverkande en verksamhet är desto större skäl finns det att utfärda riktlinjer eller instruktioner för den (prop. 2002/03:139 s. 531).

Den verksamhet som i första hand varit föremål för FI:s granskning är den som banken bedrivit enligt värdepappersrörelselagen. Värdepappersrörelse ska enligt 1 kap. 7 § värdepappersrörelselagen bedrivas så att allmänhetens förtroende för värdepappersmarknaden upprätthålls och kapitalinsatser inte otillbörligen äventyras samt i övrigt så att rörelsen kan anses sund. Andra stycket i samma paragraf är en exemplifiering av vad som konstituerar sund värdepappersrörelse, bl.a. skall institutet handla med erforderlig skicklighet och omsorg, inneha och effektivt använda sådana resurser och rutiner som behövs för att rörelsen skall kunna bedrivas på ett riktigt sätt samt följa alla regler som gäller för verksamheten.

Det övergripande motivet för att tillstånd behövs för värdepappersrörelse är att verksamheten direkt eller indirekt påverkar allmänhetens förtroende för han-

deln på värdepappersmarknaden. (prop. 1990/91:142 s. 115). Krav på sund värdepappersrörelse innebär bl.a. att bolagets organisation, verksamhet enligt bolagsordningen samt inre kontroll- och säkerhetsuppbyggnad prövas. Även de organisatoriska förhållandena skall bedömas (prop. 1990/91:142 s. 156).

Vidare vägledning om riskhantering, vilka riktlinjer och instruktioner som ska finnas samt vad som anses vara en god intern styrning och kontroll ges i Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 2005:1) om styrning och kontroll av finansiella företag. För marknads- och likviditetsrisker finns dessutom Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 2000:10) om hantering av marknads- och likviditetsrisker i kreditinstitut och värdepappersbolag.

FI:s tillsyn över kreditinstitut omfattar även institutens efterlevnad av andra författningar som reglerar institutets verksamhet, såsom lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag (ÅRKL). ÅRKL föreskriver att instituten på visst sätt ska följa årsredovisningslagen (1995:1554) (ÅRL). För instituten gäller också föreskrifter och allmänna råd som FI har utfärdat. För räkenskapsåren 2005 och 2006 gällde Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2004:20) respektive (FFFS 2005:33) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersföretag.

I sammanhanget bör det nämnas att FI den 1 juli 2007 genom ändringar i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet ålades ansvaret för att övervaka att bolag vars värdepapper är upptagna till handel på en reglerad marknad upprättat regelbunden finansiell information i enlighet med gällande regler. Den utredning FI nu har företagit omfattar emellertid inte någon granskning av om moderbolaget, vars aktier är upptagna till handel på börsen, upprättat sin finansiella information i enlighet med gällande regler.

Förutom lagar och föreskrifter tillämpas i beslutet också allmänna råd. Allmänna råd, som inte är rättsligt bindande, kan sägas utgöra rekommendationer till stöd för hur författningar som styr verksamheten kan tillämpas. De anger hur adressaten kan eller bör handla och syftar till att påverka utvecklingen i en viss riktning och att främja en enhetlig rättstillämpning. Ett institut som följer allmänna råd kan inte vänta sig någon kritik från FI i det specifika avseendet. Om ett institut inte följer allmänna råd måste det emellertid framgå att institutet handlar på något annat sätt som leder till att kraven i bakomliggande bestämmelser uppfylls. (Kammarrättens i Stockholm dom den 5 mars 2007, mål nr 1861-05)

Med utgångspunkt i de ovan angivna reglerna har FI nedan gjort vissa iakttagelser och bedömningar avseende bankens verksamhet.

3. Hantering och kontroll av risker

3.1 Riskkontroll

3.1.1 Tillämpliga bestämmelser

Det bör finnas en samlad funktion för självständig riskkontroll. Funktionen bör informera styrelse, ledning och i övrigt dem som har behov av informationen. Informationen bör ge en allsidig och saklig bild av företagets risker samt innehålla analyser av utvecklingen av riskerna. Funktionen bör också föreslå de ändringar i styrdokument och processer som funktionens iakttagelser om riskhanteringen ger anledning till. Funktionen bör ha tillräckliga resurser för sina uppgifter. (4 kap. 3 § FFFS 2005:1)

Det bör finnas en central funktion för oberoende kontroll av marknadsrisk som är underställd den verkställande direktören eller en ledamot av verkställande ledningen som inte är ansvarig för positionstagande enheter och som förutsätts ha kunskap om finansiella instrument samt metoder för styrning och kontroll av marknadsrisk. Funktionen bör ha tillräckliga resurser och kunskap om marknadsrisk. Den centrala funktionen för kontroll av marknadsrisk bör ansvara för att:

- övervaka implementering av riktlinjer och instruktioner för marknadsrisk i hela institutet,
- rapportera till styrelse och verkställande direktör,
- dagligen följa upp samt aktivt och förebyggande kontrollera aggregerad marknadsrisk, inklusive identifiering och rapportering av överträdelser,
- övervaka effekter av belöningsystem kopplade till risktagande för att därigenom bistå ledningen vid utvärderingen av dessa.

Den aktiva och förebyggande kontrollen inbegriper i förekommande fall stress-test, utvärdering (backtesting) av riskmodeller och validering av prismodeller samt utvärdering och översyn av limitstruktur. Den centrala funktionen för kontroll av marknadsrisk bör ha befogenhet att uttala sig om handel i nya finansiella instrument och föreslå reduktion av limiter. (12 § FFFS 2000:10)

3.1.2 FI:s iakttagelser

Bankens verksamhet inom tradingavdelningen har varit både omfattande, komplex och riskfylld. Bankens funktion för riskkontroll har, åtminstone sedan 2003 och fram till hösten 2006, bestått av en resurs, en Group Risk Manager. Denna resurs har haft att fördela sin arbetstid på dels koncernövergripande riskfrågor, dels riskfrågor som rör bankens svenska verksamhet, vilken bl.a. inkluderar tradingverksamheten.

Riskkontrollfunktionen har inte gjort en löpande daglig uppföljning av bankens risker. Funktionen har gjort viss uppföljning av de limiter som gällde för enskilda finansiella instrument. Limituppföljningen har endast avsett positioner i slutet av dagen. Det har inte funnits något särskilt riskhanteringssystem för detta arbete, utan riskkontrollfunktionen har arbetat i samma system som handlar-

na. Detta system har saknat funktioner för exempelvis limituppföljning, lagrig av data samt simulering av olika riskscenarion.

Underlaget till riskrapporterna har tagits fram av handlarna på tradingavdelningen.

3.1.3 Banken har anfört

Bankens verksamhet är av naturliga orsaker förenad med risktagande. Detta gäller även tradingverksamheten. Verksamheten skiljer sig inte i detta avseende från andra aktörer som ägnar sig åt liknande verksamhet.

Riskkontrollfunktionen har bestått av en Group Risk Manager, som ansvarat för att identifiera och uppmärksamma affärssidan på risker i verksamheten, vilket framgår av de interna reglerna för riskkontrollfunktionen. Banken har under hösten 2006 anställt ytterligare en person – Risk Manager Sweden – i syfte att utöka resurserna i riskkontrollen. Vidare har banken haft, och har, en betydande kontrollorganisation genom i huvudsak de utskott som sorterat under styrelsen.

De riskrapporter som upprättats har distribuerats till olika mottagare, däribland funktionen för riskkontroll. Ett flertal rapporter beträffande verksamhetens marknadsrisk har upprättats dagligen och/eller veckovis, ävensom rapporter beträffande kreditrisk, operativ risk och finansieringsrisk. Riskkontrollfunktionen har granskat och analyserat de rapporter som tillställts funktionen, i många fall dagligen. Risk Manager Carnegie Sweden har fortlöpande erhållit även muntlig information från tradingavdelningen.

3.1.4 FI:s bedömning

FI anser att verksamheten inom tradingavdelningen har varit omfattande, komplex och riskfylld. Banken har tagit positioner i finansiella instrument som till betydande grad har värderats enligt teoretiska modeller, vilket medför stor risk. Vid tidpunkten för FI:s platsundersökning fanns i bankens positioner illikvida optioner med löptider på upp till 3-4 år. Tradingverksamheten står dessutom för en väsentlig andel av bankens resultat.

Riskkontrollfunktionen har en central roll i ett företags arbete med hantering och kontroll av risker. Det är av största vikt att denna funktion är väl dimensionerad och att den bedriver en effektiv och adekvat kontrollverksamhet. Mot bakgrund av den omfattande och komplexa verksamhet som banken bedriver anser FI att bankens riskkontrollfunktion har varit väsentligen underdimensionerad. Inte heller har något av de utskott som rapporterat till styrelsen drivit frågan om hantering och kontroll av bankens risker. Bankens riskkontrollfunktion har således inte uppfyllt vare sig riskhanteringskravet i 6 kap. 2 § bankrörelselagen eller sundhetskravet i 1 kap 7 § värdepappersrörelselagen.

I utredningen finns inget som tyder på att riskkontrollfunktionen i realiteten dagligen har kontrollerat de riskrapporter den erhållit. Den uppföljning som har gjorts har huvudsakligen bestått i att kontrollera överträdelser av limiter avseende positioner i slutet av dagen. Den begränsade dagliga uppföljning som riskkontrollfunktionen har gjort kan inte anses innebära att en central funktion för oberoende kontroll av marknadsrisk dagligen följer upp samt aktivt och förebyggande kontrollerar aggregerad marknadsrisk, inklusive identifiering och rapportering av överträdelser. FI anser vidare att det är en brist att riskkontrollfunktionen inte har skapat riskrapporterna själva.

Vidare har avsaknaden av ett särskilt risksystem medfört att riskkontrollfunktionen inte kunnat följa upp limiter, simulera olika riskscenarion samt inhämta oberoende värderingskurser på daglig basis.

Bankens hantering av marknadsrisk har således inte varit tillfredsställande.

3.2 Värdering och oberoende validering

3.2.1 Tillämpliga bestämmelser

En från positionstagande enheter oberoende marknadsvärdering av finansiella instrument/produkter bör ske på daglig basis för handelslager och i erforderlig omfattning för övrig verksamhet för bl.a. interna kontrolländamål. Värderingen bör baseras på komplett, exakt och uppdaterad information om positioner. Institutet bör överväga i vilken utsträckning det är befogat att infoga prisjusteringar som en del av värderingsprocessen. Detta gäller särskilt OTC-derivat och i de fall värderingen skall baseras på prisnoteringar mitt emellan köp- och säljkurs. De justeringar som bör övervägas inkluderar i första hand:

- netto stängningskostnader för öppna positioner,
- framtida, ej intjänade kreditmarginaler,
- framtida administrativa kostnader.

Därutöver bör övervägas prisjusteringar för illikvida marginaler och finansiella instrument/produkter, för portföljer med lång löptid och liten omsättning samt för eventuell osäkerhet i värderingsmodeller för nya finansiella instrument/produkter. (9 § FFFS 2000:10)

3.2.2 FI:s iakttagelser

De värderingar av finansiella instrument som använts för bankens riskberäkningar har tagits ur handlarsystemet ORC. Värderingar har gjorts av handlarna på tradingavdelningen. Någon daglig värdering av de finansiella instrumenten i handelslagret har därutöver inte gjorts.

I bankens utkast till interna regler om värdering och redovisning av finansiella instrument, angavs att finansiella tillgångar och skulder som innehas för handel värderas i enlighet med IAS 39 Finansiella instrument: Redovisning och värdering. Enligt utkastet ska marknadspriser användas i första hand och teoretiska priser ska användas om marknadspris saknas eller anses vara uppenbart miss-

visande. Detta innebär att innehav av optionskontrakt i tradingportföljen grupperas på tre olika sätt:

1. optionskontrakt med tillgängligt marknadspris som värderas till det noterade marknadspriset,
2. optionskontrakt utan tillgängliga marknadspriser som värderas genom användande av teoretiska modeller, och
3. optionskontrakt med tillgängligt marknadspris men där marknadspriset bedöms vara uppenbart missvisande, som också värderas genom användande av teoretiska modeller.

Utkastet ger viss vägledning beträffande bedömningen om marknadspris skall anses vara uppenbart missvisande, enligt punkten 3 ovan. I utkastet anges att dessa situationer vanligen karaktäriseras av att banken gör en annan bedömning än marknaden.

Anvisningarna anger en beloppsmässig gräns, sammanlagt fem miljoner kronor, för total avvikelse mellan sådana teoretiska priser som åsatts av handlarna och noterade priser. Beloppet avser skillnad i marknadsvärde för summan av alla positioner netto, vilket innebär att det brutto (för varje position) får finnas betydligt större avvikelser. Om handlaren väljer att värdera ett värdepapper till teoretiskt pris, ska skriftlig motivering göras. De skriftliga motiveringarna som FI tagit del av är dock mycket kortfattade och hänvisar vare sig till utkastet till interna regler, eller till de grunder som anges i dessa, för när en teoretisk värdering kan tillämpas framför ett noterat pris.

Det totala antalet positioner i tradingportföljen var per bokslutsdagen den 31 december 2006 ca 2 200. Av dessa var ca 845 positioner optionskontrakt (inklusive warrant). Av optionskontrakten värderades ca 470 till marknadspris enligt punkten 1 ovan, ca 250 med hjälp av teoretiska modeller enligt punkten 2 och ca 125 enligt punkten 3.

Värderingskurserna har validerats av bankens ekonomiavdelning per den sista handelsdagen varje månad. I den mån det har förelegat stora skillnader mellan handlarnas värdering och marknadsvärdering, har stickprovskontroller gjorts. Det har visat sig att handlarnas värderingar aldrig ändrats med anledning av denna validering. De teoretiska värderingar för vilka det saknats tillgängliga marknadsvärden har inte validerats på något sätt. Av utredningen har framkommit att ekonomiavdelningen ansett att den inte haft tillräcklig kompetens för uppgiften att validera värderingskurser för optionskontrakt.

3.2.3 Banken har anfört

Under hösten 2006 genomfördes inom banken det s.k. Svenska koden-projektet i syfte att säkerställa att bankens organisation uppfyllde alla krav som följde av den dåvarande lydelsen av Svensk kod för bolagsstyrning. Projektets resultat presenterades i en rapport, i vilken uppmärksammades att kompetensen hos ekonomiavdelningen behövde förstärkas i arbetet med att kontrollera värdet på tradingportföljen samt risken med att handlarna själva åsatte värderingskurser.

Med anledning av detta utsågs Group Risk Manager att vara den resurs som skulle assistera ekonomiavdelningen i detta arbete. Den organisatoriska lösning som innebär att ekonomiavdelningen ansvarar för den oberoende valideringen av kurser med stöd av Group Risk Manager har varit tillräcklig.

3.2.4 FI:s bedömning

Någon oberoende marknadsvärdering av finansiella instrument har inte gjorts på daglig basis inom banken. Den validering av värderingskurser som ekonomiavdelningen gjort en gång i månaden kan inte anses ha haft en tillräcklig omfattning eller frekvens. Valideringen har dessutom ålegat en funktion som själv ansett att den saknat tillräcklig kompetens för uppgiften. Group Risk Managern synes inte ha haft utrymme att i praktiken vara ett reellt stöd för ekonomiavdelningen i det arbetet. Banken har således inte sett till att göra en från positionstagande enheter oberoende värdering av finansiella instrument på daglig basis, vilket är en allvarlig brist ur riskkontrollperspektiv.

3.3 Riskmätning

3.3.1 Tillämpliga bestämmelser

En god intern kontroll kan uppnås genom att exempelvis följa upp verksamheten löpande och se till att det finns kontroller som säkerställer att rapporteringen på ett rimligt sätt återspeglar verksamheten och se till att informations- och rapporteringssystem säkerställer aktuell och relevant information om institutets verksamhet och riskexponering etc. (3 kap. 4 § FFFS 2005:1)

Krav på specifika mätmetoder bör ställas utifrån institutets affärsstrategi samt komplexiteten hos och volymer av finansiella instrument/produkter. Mätmetoderna bör generellt:

- omfatta alla marknadsrisker av icke försumbar betydelse för tillgångar, skulder och kontrakt utanför balansräkningen, i tillämpliga fall inklusive basis, twists samt optionsrisker,
- spegla potentiell variation i värderat (realiserat och orealiserat) resultat samt i räntenetto och därmed kunna utgöra rättvisande underlag vid analys av resultat i förhållande till risk,
- vara baserade på accepterade finansiella riskmått och tekniker, samt ha väl dokumenterade antaganden och parametrar,
- i institut med omfattande och komplex exponering bestå av ett antal kompletterande mått; både övergripande, som t.ex. Value-at-Risk, och detaljerade, som positioner, gap-analys, känslighetsanalys m.m.

Eventuella Value-at-Risk-modeller bör utvärderas mot såväl realiserat som förväntat resultat, s.k. back testing, samt kompletteras med stresstester och scenarionalyser för analys av extrema marknadsförändringar eller korrelationsmönster m.fl. aspekter som inte beaktas i de grundläggande mätmetoderna. (8 § FFFS 2000:10)

3.3.2 FI:s iakttagelser

Bankens tradingverksamhet är såväl omfattande som komplex. Banken har inte använt något enhetligt, övergripande riskmått för mätning av sina risker, såsom t.ex. Value-at-Risk. Bankens metod för mätning av marknadsrisk har bestått framför allt av känslighetsmått styrda av limitstrukturen och således huvudsakligen avsett risken per riskslag och enskilt finansiellt instrument. Mätningen har inte avsett den sammantagna risken. Banken har inte heller gjort övergripande stresstester för att bedöma utfall av olika marknadshändelser som den är särskilt exponerad för.

Som nämnts ovan har banken inte något särskilt risksystem.

3.3.3 Banken har anfört

Det var inte bankens eventuella brister i mätmetoder för marknadsrisk som föranledde att handlarnas överdrivna värderingskurser inte upptäcktes på ett tidigare stadium, utan avsiktliga manipulationer av rapporterade värden. Anledningen till att banken inte använder riskmättet Value-at-Risk, är att Value-at-Risk-måttet är beroende av en felfri korrelationsmatris. Detta i sin tur är beroende av att det finns marknadspriser för alla inkluderade instrument, vilket inte är fallet för bankens tradingportfölj. För att mäta marknadsrisk har banken istället använt sig av vad man kan kalla en modifierad Value-at-Risk-metod. Metoden mäter potentiell vinst/förlust vid olika marknadsrörelser. Därutöver har banken mätt marknadsrisker (vega-, delta- och gamma-risker) var för sig. Därutöver har banken utfört dagliga stresstester. Dessa har utförts automatiskt i ORC och har omfattat dels stresstester av tradingportföljen, dels stresstester av enskilda finansiella instrument vid olika förändringar i underliggande tillgångar. Härutöver har även gjorts stresstester av vega, dvs. volatilitetsrisken.

3.3.4 FI:s bedömning

Som konstaterats ovan är komplexiteten hos och volymerna av de finansiella instrument som banken handlar med är hög. Bankens mätmetoder måste vara anpassade till dessa förutsättningar.

Den modifierade variant av Value-at-Risk, som banken anfört att den använt för riskmätning, kan inte anses motsvara en sådan övergripande mätmetod som åsyftas i 8 § FFFS 2000:10. Den korrelationsmatris som används i en typ av Value-at-Risk-modell, uppskattas utifrån marknadspriserna. Att, som i bankens fall, endast följa upp risker per enskilt finansiellt instrument eller riskslag är inte tillräckligt. Banken måste oavsett mätmetod kunna värdera sina finansiella instrument och därmed komma fram till ett marknadspris. De stresstester banken hänvisar till har mer karaktären av känslighetstest än stresstest och kan inte anses uppfylla syftet med de krav på stresstester som anges i 8 § FFFS 2000:10. Bankens mätmetoder och det faktum att ett övergripande riskmått inte använts, har medfört att det inte varit möjligt att få en samlad bild av bankens

sammantagna marknadsrisker. Bankens mätning av marknadsrisker medför att banken inte kan anses ha haft en god intern kontroll.

3.4 Rapportering av marknadsrisker

3.4.1 Tillämpliga bestämmelser

Funktionen för riskkontroll bör informera styrelse, ledning och i övrigt dem som har behov av informationen. Informationen bör ge en allsidig och saklig bild av företagets risker samt innehålla analyser av utvecklingen av riskerna. (4 kap. 3 § FFFS 2005:1)

Rapporteringen till styrelse och verkställande direktör bör åtminstone omfatta:

- riskexponering och utnyttjande av limiter,
- resultatinformation,
- resultat av eventuella stresstest och back-testing,
- efterlevnad av riktlinjer och instruktioner.

(11 § FFFS 2000:10)

3.4.2 FI:s iakttagelser

Av bankens riktlinjer för riskkontrollfunktionen framgår bl.a. att den till styrelsen ska ge en allsidig och saklig bild av verksamhetens risker. Den skriftliga rapportering av marknadsrisker som styrelsen erhållit av riskkontrollfunktionen har endast innehållit en uppföljning av limiter samt en graf över bankens tradingresultat. Rapporterna har saknat information om exempelvis riskexponering över tiden (tidsserie över risknivåer) och risk i relation till resultat. I de rapporter om limitöverträdelser som kvartalsvis lämnats till styrelsen återfinns ett betydande antal överträdelser av limiter. De rapporter som riskkontrollfunktionen lämnat till den verkställande direktören, Chief Financial Officer och Chief Operating Officer på veckobasis har bl.a. omfattat ett antal känslighetstester, limit-överträdelser och vegalimiter. Limiterna har dessutom överträtts utan att detta har lett till några åtgärder.

3.4.3 Banken har anfört

Den rapportering som styrelsen har erhållit har innehållit information om bl.a. riskexponering och utnyttjande av limiter, resultatinformation och resultat av stresstester. Denna rapportering har uppfyllt kraven i 11 § FFFS 2000:10. Information om tidsserier över risknivåer har återfunnits i Group Risk Managers kvartalsvisa rapport. Vidare har riskrapporterna innehållit sammanställningar över såväl resultat som riskexponering. Stresstester har utförts och rapporterats i exempelvis Market Risk Report, som lämnats dagligen.

Arbete med att genomlysna och bereda riskfrågor har även bedrivits i Audit Committee, som är ett utskott till moderbolagets styrelse.

3.4.4 FI:s bedömning

Den rapportering om marknadsrisk som lämnats till bankens styrelse och ledning har inte innehållit tillräcklig information av relevans. Rapporterna har saknat ett flertal viktiga uppgifter om marknadsriskerna i verksamheten och har därför inte gett en allsidig eller tydlig bild av den totala risken i verksamheten. FI anser att den skriftliga rapportering beträffande marknadsrisk som styrelsen och den verkställande direktören har erhållit av bankens funktion för riskkontroll har varit undermålig. Banken kan därför inte i detta avseende anses ha haft en väl organiserad riskkontroll.

Beträffande de uppgifter som banken lämnat avseende arbetet i Audit Committee har FI inte kunnat dra några slutsatser om hur information har lämnats till styrelsen i *banken*.

3.5 Interna regler för hantering av marknadsrisk

3.5.1 Tillämpliga bestämmelser

Styrelsen bör se till att företagets hantering av risker (riskhantering) och uppföljning av företagets risker (riskkontroll) är tillfredsställande. För detta ändamål bör det fastställas interna regler i fråga om riskhanteringen och riskkontrollen. Det bör löpande säkerställas att dessa regler följs. (4 kap. 2 § FFFS 2005:1)

För de verksamheter och funktioner där marknadsrisk hanteras bör det på väsentliga områden finnas:

- riktlinjer och instruktioner, som omfattar ansvars- och arbetsfördelning, mätmetoder, limiter, uppföljning och rapportering samt en rutin för godkännande av nya eller förändrade finansiella instrument/produkter,
- instruktioner för redovisning och värdering av finansiella instrument/produkter som omfattar ansvars- och arbetsfördelningen för värderingsprocessen mellan riskkontroll, finansiell kontroll samt front- och back-office,
- limitbrev/fullmakter för exempelvis enskilda handlare eller team omfattande delegerad limit, tillåtna finansiella instrument/produkter och valutor,
- instruktioner för handel, omfattande tillåtna motparter, rutiner för hantering av felaffärer m.m.

Riktlinjer och instruktioner bör regelbundet ses över och uppdateras för att avspegla verkliga förhållanden, entydiga ansvars- och arbetsområden, samt i tillämpliga fall innehålla regler för kontroll av tillämpningen. (6 § FFFS 2000:10)

3.5.2 FI:s iakttagelser

Banken har saknat interna regler som omfattar ansvar och arbetsfördelning, mätmetoder, uppföljning och rapportering av marknadsrisk. Banken har haft interna regler om limiter, i vilka limiterna har varit fastställda för enskilda finansiella instrument. Banken har dock saknat limitbrev eller liknande doku-

mentation för enskilda handlare eller grupper av handlare. De interna reglerna beträffande godkännandet av nya produkter har inte innehållit några rutiner eller andra operativa processbeskrivningar. Formuleringarna i dessa interna regler har varit av övergripande karaktär och exempelvis inte reglerat hur riskkontrollen beträffande en ny produkt ska säkerställas innan produkten kan godkännas för handel. Vidare har dessa regler funnits i ett dokument som enbart synes ha reglerat nya produkter i form av OTC-derivat. Några interna regler för övriga typer av nya produkter synes inte ha funnits.

3.5.3 Banken har anfört

Frågor om hantering och kontroll av marknadsrisker samt såväl ansvars- och arbetsfördelning som uppföljning och rapportering av dessa berör organisatoriska frågor, och har därför reglerats i de interna reglerna för bankens riskkontrollfunktion, "Group Policy for the Risk Management Function". Dessa regler har generellt reglerat frågor om hantering och kontroll av bl.a. marknadsrisker. Vilka mätmetoder som skulle användas för beräkning av verksamhetens limiter har framgått av "Instructions and Limits for Market Risk". En sammanställning över riskkontrollfunktionens löpande arbetsuppgifter återfinns i arbetsdokumentet, "Arbetsbeskrivning för lokal Risk Manager", vilket utgör ett dagligt stöd för verksamheten.

Banken har fastställt risklimiter för vart och ett av de värdepapper som banken handlar i. Eftersom enskilda handlare är huvudansvariga för handeln i vissa värdepapper, kan de enskilda handlarnas handel i praktiken sägas vara begränsad som om limitbrev förelegat.

Banken har vinnlagt sig om att ha fungerande rutiner för godkännande av nya produkter. Dessa syftar till att handel i den nya produkten inte ska påbörjas innan det säkerställts att handeln kan ske ansvarsfullt. Rutinerna innebär bl.a. att alla avdelningar och funktioner som berörs av en nya produkt ska ge sina synpunkter på produkten innan handel i produkten får påbörjas.

3.5.4 FI:s bedömning

Banken borde, utöver de dokument som reglerar de organisatoriska frågorna med avseende på hantering och kontroll av marknadsrisker, ha haft interna regler beträffande de operativa processer och rutiner som föranleds av att verksamheten hanterar marknadsrisker.

De limiter som banken fastställt har inte varit utformade för enskilda handlare, utan för enskilda finansiella instrument. Även om enskilda handlare har haft huvudansvaret för handeln i ett enskilt instrument, är det inte uteslutet att även andra har tagit positioner i instrumentet, vilket kan ha lett till ökad risk. Limiternas utformning har försvårat uppföljningen av eventuella överträdelser. Syftet med bestämmelserna om att limitbrev bör vara utställda för enskilda handlare eller handlargrupper har därmed inte uppnåtts. Det är oklart vilken betydelse

arbetsdokumentet med en sammanställning över riskkontrollfunktionens löpande arbetsuppgifter har haft.

De interna reglerna om hanteringen av nya produkter är tämligen begränsade. Det är inte tillräckligt att ha rutiner som enbart ska säkerställa en säker handel i en ny produkt. De interna reglerna bör även reglera frågor om hur organisationen ska säkerställa t.ex. riskhantering och riskkontroll beträffande den nya produkten.

Av det ovanstående följer att banken inte haft tillräckliga regler om hantering av marknadsrisker och därmed inte en god intern kontroll.

4. Redovisning och finansiell information

4.1 Interna regler för redovisning och värdering

4.1.1 Tillämpliga bestämmelser

Ett företag kan uppnå god intern kontroll genom att exempelvis:

- Säkerställa genom kontroller att redovisningen är fullständig och riktig, transaktionerna rapporteras i tid samt att redovisade transaktioner verkligen är genomförda.

- Ta fram interna regler samt dokumentera dessa löpande.

(3 kap. 4 § FFFS 2005:1)

På väsentliga områden bör det finnas skriftliga instruktioner för redovisning och värdering av finansiella instrument och produkter. Dessa bör omfatta ansvars- och arbetsfördelningen för värderingsprocessen mellan riskkontroll, finansiell kontroll samt front- och backoffice. (6 § FFFS 2000:10)

Fram till den 1 februari 2007, då FFFS 2007:1 trädde ikraft, gällde Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2003:10) om kapitaltäckning och stora exponeringar. I 3 kap. 12 § angavs att ett institut skulle fastställa värderingsprinciper för den löpande marknadsvärderingen avseende finansiella instrument. Dessa principer skulle dokumenteras. Dokumentet skulle särskilt ange vilka värderingsprinciper som skulle tillämpas för sådana positioner för vilka ett lättillgängligt marknadsvärde inte finns. De värderingsprinciper som institutet fastställt skulle tillämpas konsekvent.

Ett institut ska i styrdokument ange:

1. Vilka värderingsprinciper som institutet ska tillämpa för positionerna i handelslagret.
2. Varifrån marknadspriser och andra marknadsparametrar som eventuellt behövs för värderingen ska hämtas, och vid vilken tidpunkt detta ska ske.
3. Vilka kontroller som ska utföras för att verifiera marknadspriser, och andra marknadsparametrar, som används i värderingen är korrekta.
4. Hur eventuella justeringar av marknadspriser och marknadsparametrar är uppdelat inom institutet.

5. Hur ansvaret för de olika momenten inom värderingsprocessen är uppdelade inom institutet.

(12 kap. 5 § FFFS 2007:1)

Ett institut som använder modellvärdering ska uppfylla bl.a. följande krav:

- Institutets ledning ska känna till vilka finansiella instrument som är föremål för modellvärdering och vara medveten om vilken osäkerhet detta innebär för värdet på de finansiella instrumenten.
- I de fall det på marknaden finns vedertagna värderingsmodeller ska dessa användas.
- Institutet ska känna till modellens svagheter och om det är nödvändigt att justera värderingen och i så fall på vilket sätt detta ska ske.
- Modellen ska utvärderas regelbundet.

(12 kap. 9 § FFFS 2007:1)

Ett företag som använder värderingstekniker (modellvärdering) ska med regelbundna intervall kalibrera och pröva värderingsteknikens giltighet genom att använda priser från observerbara aktuella marknadstransaktioner i samma instrument. (IAS 39 p. 48A)

4.1.2 FI:s iakttagelser

Vid tidpunkten för FI:s platsundersökning fanns ett utkast till interna regler, Värdering och redovisning av finansiella instrument. Utkastet var upprättat av bankens ekonomichef och daterat oktober 2006. Utkastet anger inledningsvis att de interna riktlinjerna är just ett utkast och att det är två punkter som är utestående och som diskuterats internt. Den ena handlar om värdering av instrument (t.ex. warrant) där banken själv ställer priser. Den andra avser ekonomiavdelningens ansvar såsom oberoende värderingsfunktion. Enligt utkastet fick den totala nettoskillnaden mellan de teoretiska värden som åsatts av handlarna, och noterade priser, inte uppgå till mer än fem miljoner kronor. Utkastet anger sedan att ekonomiavdelningens ska ha en självständig och välgrundad uppfattning om det korrekta värdet på varje finansiellt instrument.

Ovan under avsnitt 3.2.2 redogörs för FI:s iakttagelser avseende bankens rutiner för validering av värdering av finansiella instrument.

Enligt utkastet fick den totala nettoskillnaden mellan de teoretiska värden som åsatts av handlarna och noterade priser, inte uppgå till mer än fem miljoner kronor. Enligt uppgift från bolaget ökade denna skillnad successivt. Differensen i samband med bokslutet i december 2006 uppgick till 37 miljoner kronor. I januari 2007 uppgick differensen till 58 miljoner kronor. I februari 2007 hade den ökat till 190 miljoner kronor och i samband med bokslutsarbetet i mars 2007 uppgick differensen till 200 miljoner kronor. Den slutliga omvärderingen uppgick till 630 miljoner kronor.

Banken har inte haft rutiner för att säkerställa värdering och redovisning av finansiella instrument till korrekta värden.

4.1.3 Banken har anfört

Utkastet till interna regler för redovisning och värdering av finansiella instrument var väl känt inom organisationen och tillämpades av denna, trots att det inte var fastställt. Banken gjorde dagligen en värdering av tradingportföljen i ORC. Denna rutin för värdering hade accepterats av bankens externa revisorer. En oberoende validering av handlarnas värden har gjorts per den sista handelsdagen i varje månad. Det var denna kontrollprocess som upptäckte den avsiktliga manipulationen av värdena. Detta borde dock ha upptäckts tidigare.

4.1.4 FI:s bedömning

Banken har under en längre tid brustit i skyldigheten att ha fastställda interna regler för redovisning och värdering av finansiella instrument. Mot bakgrund av att banken bedriver omfattande tradingverksamhet är detta synnerligen anmärkningsvärt. Att inte ha tydliga interna regler för värdering av finansiella instrument medför stora risker för att en väsentlig del av bankens verksamhet blir felvärderad och att bankens finansiella rapportering därmed kan bli missvisande. FI noterar att detta också är vad som har inträffat. Vad banken har anfört om att utkastet till interna regler för redovisning och värdering av finansiella instrument var väl känt av organisationen samt tillämpades av denna, förändrar inte FI:s bedömning.

Vare sig utkastet till interna regler eller bankens rutiner omfattar en formell utvärdering av de teoretiska värderingsmodellerna, eller att någon löpande utvärdering av skillnaden mellan beräknade teoretiska priser och verkliga marknadsvärden ska göras. Detta strider mot tillämpliga bestämmelser och FI:s bedömning är att banken inte har varit medveten om vilka krav på kontroller som finns för att säkerställa riktigheten i teoretiskt beräknade värden.

Bankens värdering av optionskontrakt har under en längre period inte följt gällande regler. Detta har inte upptäckts förrän under våren 2007. Detta har orsakats av avsaknad av fastställda interna riktlinjer för värdering, oklarheter angående ansvar för oberoende kontroll av värderingen, oklarheter angående omfattningen av denna och avsaknad av rutiner för att utvärdera riktigheten i de teoretiska modellerna som använts.

4.2 Värdering och redovisning av optionskontrakt i tradingportföljen

4.2.1 Tillämpliga bestämmelser

De olika beståndsdelarna som balansräkningens poster och, i förekommande fall, delposter består av, ska värderas var för sig (post-för-postprincipen). (2 kap. 4 § 5 ÅRL)

Reglerna i 2 kap. 4 § första stycket 5 ÅRL om grundläggande redovisningsprinciper och 4 kap. 14 a § ÅRL om värdering av derivatinstrument till verkligt värde ska tillämpas av kreditinstitut och värdepappersföretag.

Ett institut bör tillämpa godkända internationella redovisningsstandarder, vilket innebär att IAS 39 Finansiella instrument: Redovisning och värdering bör tillämpas. (2 kap. FFFS 2005:33 respektive FFFS 2004:20)

Finansiella instrument för vilka det finns en aktiv marknad ska värderas till noterat pris. Om det inte finns en aktiv marknad ska värderingsteknik användas, vilket kan vara att tillämpa en teoretisk modell. (IAS 39 p. 48A)

Aktiv marknad: noterat pris

Ett finansiellt instrument betraktas som noterat på en aktiv marknad om noterade priser med lätthet och regelbundenhet finns tillgängliga på en börs, hos en handlare, mäklare etc. och dessa priser representerar faktiska och regelbundet förekommande marknadstransaktioner på affärsmässiga villkor. (IAS 39 p. 48A och VT71)

Ingen aktiv marknad: värderingsteknik

Syftet med att tillämpa en värderingsteknik är att uppskatta vad transaktionspriset skulle ha varit vid värderingstidpunkten för en transaktion mellan kunniga parter som är oberoende av varandra och som har ett intresse av att transaktionen genomförs, och som är motiverade av sedvanliga affärsvillkor. (IAS 39 p. 48A och VT75)

Värderingstekniker innefattar tillämpning av:

1. priser i nyligen genomförda transaktioner mellan kunniga parter som är oberoende av varandra och har ett intresse av att transaktionen genomförs,
2. aktuellt verkligt värde för ett annat instrument som i allt väsentligt är likadant,
3. analys av diskonterade kassaflöden, och
4. optionsvärderingsmodeller.

Marknadsinformation ska användas i så hög grad som möjligt och företagsspecifik information till så låg grad som möjligt. (VT74 och VT76)

4.2.2 FI:s iakttagelser

Av bankens årsredovisningar för 2005 och 2006 framgår att finansiella instrument redovisas i enlighet med IAS 39 och att de därmed värderas till verkligt värde i enlighet med denna standard.

Under avsnitt 3.2.2 har beskrivits hur bankens värdering av finansiella instrument har gått till utifrån utkastet till interna regler om värdering och redovisning av finansiella instrument. I utkastet angavs bl.a. att finansiella tillgångar och skulder som innehåses för handel värderas i enlighet med IAS 39 och att marknadspriser användas i första hand och teoretiska priser endast om marknadspris saknas eller anses vara uppenbart missvisande. Utkastet ger viss väg-

ledning beträffande bedömningen om marknadspris skall anses vara uppenbart missvisande. Vidare angavs en gräns för total avvikelse från marknadspriserna samt att avvikelser skulle motiveras skriftligen. Som också konstaterats ovan under 3.2.2 har dock dessa skriftliga motiveringar varit bristfälliga eller saknats, trots att en väsentlig del av tradingportföljen åsatts teoretiska värden.

Banken har inte följt gällande regler för värdering av finansiella instrument.

4.2.3 Banken har anfört

Banken har vid värdering och redovisning av finansiella instrument haft för avsikt att följa de principer som följer av IAS 39 och tillämpningar därav. Syftet med de interna reglerna har varit att särskilja situationen där ett marknadspris är uppenbart missvisande (i objektiv mening) från situationen där ett marknadspris är uppenbart missvisande och bankens handlare *dessutom* haft en annan bedömning än marknaden om den framtida utvecklingen och därför ansett det vara påkallat att göra avsteg från att använda tillgängliga marknadsdata för att beräkna det teoretiska värdet. Handlarnas subjektiva uppfattning har fått påverka värderingen om totalt maximalt fem miljoner kronor.

4.2.4 FI:s bedömning

Värderingen av optionskontrakt i tradingportföljen inte har gjorts i överensstämmelse med de regler för värdering till verkligt värde som anges i IAS 39.

Utkast till interna regler följer inte den logik eller den terminologi som används i IAS 39. Banken har inte heller på ett övertygande sätt kunnat argumentera för att riktlinjerna överensstämmer med IAS 39. Det är därför FI:s bedömning att de värderingsprinciper som tillämpats inte har varit i överensstämmelse med tillämpliga bestämmelser och inte heller med de redovisningsprinciper som banken angett att den följer.

Banken har vare sig i sina interna regler eller i tillämpningen av dessa uttryckligen skiljt på om optionskontrakten handlas på en aktiv marknad eller inte. Enligt utkast till interna reglerna tillämpar banken bl.a. teoretiska priser för optionskontrakt med tillgängligt marknadspris men där marknadspriset bedöms vara uppenbart missvisande. Banken har inte lämnat några godtagbara skäl till varför man i de specifika fallen har valt att tillämpa teoretiska modeller trots att det funnits noterade priser. Utifrån den dokumentation som har uppvisats är det inte möjligt att göra någon validering av handlarnas bedömning, vare sig utifrån IAS 39 eller utifrån utkastet till interna regler. Det är dock FI:s bedömning att banken har använt sig av teoretiska modeller i större omfattning än vad som är tillåtet enligt IAS 39.

Vidare har banken inte enbart använt marknadsdata som input i värderingsmodellerna, utan handlarna har, utifrån en företagsspecifik och subjektiv förväntan om framtida händelser, uppskattat t.ex. volatilitet och framtida utdelningar. Avsaknad av tydliga riktlinjer för vilka källor som ska användas som underlag

för input till teoretiska modeller har möjliggjort för ansvariga att använda sådana subjektiva antaganden utan att strida mot utkastet till interna regler. Detta är enligt FI:s bedömning en starkt bidragande orsak till att tradingportföljen har behövt omvärderas.

Banken har haft en beloppsmässig begränsning av tillåten avvikelse från värdering till noterade priser. Denna kan möjligtvis indikera att banken var medveten om att de interna reglerna var i konflikt med IAS 39 och att detta accepterades så länge som avvikelsen inte har ansetts vara väsentlig. Som redan noterats har den beloppsmässiga begränsningen inte följts. Utöver detta är det FI:s uppfattning att kraven i ÅRL innebär att en post inte får övervärderas med hänvisning till att en annan post är undervärderad, dvs. varje beståndsdel i en delpost ska värderas för sig (post-för-postprincipen).

Sammanfattningsvis anser FI att banken under en längre tid inte har uppfyllt krav på värdering av finansiella instrument i enlighet med IAS 39. Mot bakgrund av att tradingverksamheten omsätter stora värden och bidrar till en väsentlig andel av bankens resultat, anser FI det synnerligen bristfälligt att värderingen av de finansiella instrumenten i tradingportföljen inte har skett i enlighet med gällande redovisningsregler.

4.3 Rättelse av värdering av optionskontrakt i tradingportföljen

4.3.1 Tillämpliga bestämmelser

När en bokföringspost rättas, ska det anges när rättelsen har skett och vem som har gjort den. Sker rättelsen genom en särskild rättelsepost, ska det samtidigt säkerställas att det vid en granskning av den rättade bokföringsposten utan svårighet går att få kännedom om rättelsen. (5 kap. 5 § bokföringslagen (1999:1078) (BFL))

Verifikationen ska innefatta uppgift om när den har sammanställts, när affärs-händelsen har inträffat, vad denna avser, vilket belopp den gäller och vilken motpart den berör. I förekommande fall ska verifikationen även innefatta upplysning om handlingar eller andra uppgifter som har legat till grund för affärs-händelsen samt var dessa finns tillgängliga. (5 kap. 7 § BFL)

4.3.2 FI:s iakttagelser

Av det pressmeddelande som banken publicerade den 24 maj 2007 framgår att banken har omvärderat optionskontrakt i tradingportföljen. Vidare framgår det att omvärderingen medför en resultatjustering om 630 miljoner kronor, fördelad enligt följande: 100 miljoner kronor för år 2005, 250 miljoner kronor för år 2006 och 280 miljoner kronor för år 2007. Enligt uppgift från banken omfattar beräkningen av resultatjusteringen om 630 miljoner kronor 33 olika underliggande värdepapper. Banken har dock inte ytterligare specificerat omständigheterna kring omvärderingen.

4.3.3 Banken har anfört

Den interna utredningen om övervärderingen har genomförts i samråd med extern internationell expertis som validerat såväl metodik som resultat. Även bankens externa revisor har tagit del av metodik och antaganden utan vidare kommentarer. Med hänsyn till hur de felaktiga värderingarna har uppstått kan omvärderingarna aldrig komma att bestämmas på kronan, men de är i högsta grad tillförlitliga. Banken har fastställt vilka parametrar som ska ingå i bedömningsunderlaget och gjort en analys av hur dessa kan påverka beräkningarna. Härvid konstateras att antaganden om volatilitet utgör den enskilt viktigaste parametern. Antaganden om framtida aktieutdelningar kan också i vissa fall påverka beräkningarna väsentligt, varför även dessa har analyserats. För att säkerställa ett rimligt resultat har banken gjort ett urval av de omfattande positioner som i allt väsentligt påverkas av felaktiga antaganden om volatilitet och utdelning, innan den slutliga omvärderingen har gjorts.

Omvärderingen av portföljen har skett i ORC, dvs. bankens system för handel och riskkontroll, under ett antal dagar i maj år 2007 och varje dags korrigering har bokförts som en resultatpåverkande värdeförändring. Då resultatpåverkan har skett genom ändring i prissättning av i tradingportföljen ingående instrument har resultatet påverkats löpande på samma sätt som "normala" prisförändringar dagligen medför. Omvärderingen har följt normala rutiner för användande av ORC, vilka uppfyller bokföringslagens krav.

Banken anger vidare att korrigeringen av resultatet om -630 miljoner kronor fastställts av tradingavdelningen vid olika tillfällen och att den första uppskattning var -40 miljoner kronor, vilket senare korrigerades till -170 miljoner kronor, sedan till -302 miljoner kronor och till sist -630 miljoner kronor.

4.3.4. FI:s bedömning

Den justering av resultatet om 630 miljoner kronor, som kommunicerats externt, har inte dokumenterats på ett sådant sätt att man i efterhand kan granska att rättelsen uppgick till detta belopp för tradingportföljen sammantaget. Det saknas bokföringsorder som beskriver vilken affärsdag som respektive rättelse genomfördes, vilka enskilda instrument som omvärderats med vilket belopp, samt skälet till rättelsen för respektive värdepapper. FI:s uppfattning är att dokumentationen av den gjorda rättelsen inte uppfyller kraven i 5 kap. 5 och 7 §§ BFL. Av det underlag som banken har gett in till FI framgår således inte om orsaken till omvärderingen är en följd av:

- att banken tillämpat teoretiska priser i stället för noterade priser,
- att subjektiva antagande påverkat de teoretiska priserna, eller
- "normala" prisförändringar av optionskontrakten.

Till följd av ovanstående kan FI inte bedöma om de värderingsprinciper som tillämpats i samband med omvärderingen är i enlighet med IAS 39.

FI konstaterar således att efter det att banken upptäckt en större felvärdering av finansiella instrument i tradingportföljen, har banken saknat tillfredställande rutiner för att göra en rättelse i enlighet med BFL. Även detta tyder på bristande intern styrning och kontroll över den finansiella rapporteringen.

4.4 Bankens tillämpade redovisningsregler

4.4.1 Tillämpliga bestämmelser

Ett institut bör enligt 2 kap. FFFS 2004:20 respektive FFFS 2005:33 tillämpa godkända internationella redovisningsstandarder om inte annat följer av respektive föreskrift.

Särskilda upplysningar om företagets övergång till internationella redovisningsstandarder ska lämnas. (Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna och bilaga 4 till FFFS 2005:33)

Ett företag ska upplysa om sin värderingsprinciper. Företaget ska också upplysa om betydande redovisningsprinciper, inklusive värderingsgrunder, och de bedömningar som företagsledningen har gjort när de tillämpat bolagets redovisningsprinciper och som har en betydande effekt på de redovisade beloppen i de finansiella rapporterna. (5 kap. 2 § ÅRL och IAS 1 p. 8, 108, 113 och 115)

Om avvikelser görs från vad som följer av allmänna råd, eller rekommendationer från normgivande organ, ska upplysning om detta och skäl till avvikelserna lämnas i en not. (2 kap. 3 § ÅRL)

Företaget ska lämna uppgifter om huruvida det upprättat sin årsredovisning i enlighet med föreskrifterna. (5 kap. 45 § FFFS 2004:20 och 5 kap. 22 § FFFS 2005:33)

4.4.2 FI:s iakttagelser

I bankens årsredovisningar för år 2005 och 2006 anges att dessa har upprättats i enlighet med ÅRKL, RR 1-29 samt FFFS 2004:20 respektive FFFS 2005:33. Det anges samtidigt att banken tillämpar IAS 32 och IAS 39, att pensionsåtaganden har redovisats enligt RR 29 Ersättning till anställda, samt att immateriella anläggningstillgångar har redovisats enligt RR 15 och RR 17.

I årsredovisningarna anges också att IAS 32 och IAS 39 har tillämpas från och med räkenskapsåret 2005, samt att "eftersom banken redan tidigare har redovisat alla finansiella tillgångar och skulder till marknadsvärden, uppstår inga väsentliga skillnader i koncernens resultat eller eget kapital". Samtidigt kommenteras övergången till RR 29.

I samband med platsundersökningen kunde inte bankens företrädare uppge om bolaget tillämpade internationella redovisningsprinciper inom ramen för FFFS

2005:33. I efterhand meddelande dock bolaget att övergång skett den 1 januari 2005, vilket även framgår av årsredovisningarna.

Informationen i årsredovisningen ger intryck av att banken följt såväl äldre redovisningsregler som nya internationella redovisningsstandarder på ett sätt som inte är förenligt.

4.4.3 Banken har anfört

Banken upprättade årsredovisning enligt ÅRKL och FFFS 2004:20 respektive FFFS 2005:33, enligt s.k. lagbegränsad IFRS. Syftet med referenserna till RR 1-29 var att klargöra att redovisningsprinciperna var i sak oförändrade i förhållande till tidigare principer.

I årsredovisningen för 2006 följde banken upplysningskraven i IAS 32 Finansiella instrument: Upplysningar och klassificering, i stället för IFRS 7 Finansiella instrument: Upplysningar. Banken medger att den borde ha upplyst om denna avvikelse från allmänna råd och skälen för detta i årsredovisningen.

Med början år 2004 gjorde banken en grundlig genomgång av de effekter en övergång till IFRS skulle ha på redovisningen. Slutsatsen var att det inte fanns några väsentliga skillnader så när som på vad gäller avskrivning av goodwill. I samband med detta gjordes även en jämförelse av principerna för redovisning av finansiella instrument enligt de tidigare tillämpade reglerna och IAS 32 och IAS 39. Utvärderingen genomfördes i samverkan med de externa revisorerna, vilka även delade bankens slutsatser.

Årsredovisningen har alltid upprättats i nära samråd med bankens revisorer, såväl den stämмоvalda som den av FI förordnade. Banken har fört en löpande dialog med de externa revisorerna avseende tillämpningen av externa regelverk. Ingen av revisorerna har haft något att anmärka på bankens årsredovisningar.

Kraven på kommentarer i årsredovisningen avseende effekter av övergång till IAS 32 och IAS 39 respektive RR 29 är uppfyllda. Vid övergången till IAS 32 och 39 visade omräkningen endast marginella förändringar, vilket kommenterades under "Redovisningsprinciper" i årsredovisningen för 2005. Därutöver har effekterna såvitt avser pensionsåtaganden kommenterats i 2006 års årsredovisning. Då några väsentliga skillnader inte fanns kunde någon beloppsmässig jämförelse inte göras enligt bilaga 4 till FFFS 2005:33. Det är emellertid riktigt att det därutöver inte lämnats någon redogörelse för planeringen, förberedelserna och en utvärdering av genomförandet. Detta har dock inte påverkat den bild av bankens ställning som lämnats i årsredovisningen. Banken utförde omräkningsarbetet i samverkan med extern expertis och tillämpade även dess mall för IFRS-årsredovisning.

Upplysningar om betydande redovisningsprinciper, inklusive värderingsgrunder, och de bedömningar som företagsledningen har gjort när de tillämpat bo-

lagets redovisningsprinciper och som har en betydande effekt på de redovisade beloppen i de finansiella rapporterna, har inte lämnats i årsredovisningarna för banken. Sådana uppgifter har emellertid lämnats i moderbolagets koncernredovisning. Det är bankens uppfattning att den som normalt söker sådan information gör detta genom att läsa årsredovisningarna för den övergripande koncernen framför den som avser banken, varför den praktiska betydelsen av avsaknaden av information torde vara begränsad.

4.4.4 FI:s bedömning

Banken inte har upprättat sina årsredovisningar för 2005 och 2006 i enlighet med gällande regler, av de skäl som anges nedan.

Det inte är förenligt att tillämpa godkända internationella redovisningsstandarder, på basis av FFFS 2004:20 respektive FFFS 2005:33, och samtidigt tillämpa de äldre redovisningsreglerna i RR 1-29. Banken lämnar även motsägelsefulla uppgifter då bankens argument är att referensen till äldre redovisningsrekommendationer skulle klargöra att redovisningsprinciperna i sak var oförändrade samtidigt som effekten av övergången till RR 29 kommenterats särskilt.

Upplysningskraven i FFFS 2005:33 är inte uppfyllda då banken i alltför begränsad omfattning kommenterat övergången till internationella redovisningsstandarder i årsredovisningen för år 2005.

Årsredovisningen brister vidare vad gäller upplysning om avvikelser från allmänna råd. FI bedömer att detta kan ge en felaktig bild av bolagets resultat och ställning, eftersom en läsare inte kan bedöma skälen för avvikelser samt vilka upplysningar som kan förväntas.

Vidare saknas upplysningar om betydande redovisningsprinciper, inklusive värderingsgrunder, och de bedömningar som företagsledningen har gjort när de tillämpat bolagets redovisningsprinciper och som har en betydande effekt på de redovisade beloppen i de finansiella rapporterna, enligt IAS 1 p. 113. Sådana upplysningar är särskilt väsentliga mot bakgrund av den osäkerhet som finns bland annat avseende värdering av optionskontrakt med långa löptider och låg likviditet. Vad banken har anfört om att sådana upplysningar har lämnats i moderbolagets årsredovisning ändrar inte bedömningen.

4.5 Upplysningar om risker och optionskontrakt i eget lager

4.5.1 Tillämpliga bestämmelser

Upplysningar ska i årsredovisningen lämnas för varje kategori av derivatinstrument om omfattningen och typen av instrument samt viktiga villkor som kan påverka storleken av, tidpunkten för eller säkerheten i framtida kassaflöden. (5 kap 4 a § ÅRL)

Banken bör lämna relevanta upplysningar och gruppera finansiella instrument i klasser som är lämpliga med hänsyn till slaget av lämnade upplysningar och med beaktande av instrumentens karaktär. (IFRS 7)

Om en värderingsmodell har använts ska väsentliga antaganden som har gjorts vid tillämpningen av de använda värderingsmodellerna och värderingsmetoderna anges. (5 kap 4 a § ÅRL, IAS 1 och IFRS 7)

För finansiella instrument som värderas till verkligt värde ska dessutom särskilda upplysningar lämnas. Sådana upplysningar omfattar:

- tillämpade värderingsmetoder inklusive antaganden när värderingsteknik används,
- i vilken utsträckning officiella prisnoteringar respektive värderingsteknik använts,
- huruvida verkliga värden bestäms helt eller delvis genom att använda en värderingsteknik som baseras på antaganden som inte understöds av priser från observerbara aktuella marknadstransaktioner i samma instrument och inte baseras på tillgängliga observerbara marknadsuppgifter. Om "realistiska" förändringar i dessa antaganden skulle leda till en betydande förändring av verkligt värde ska företaget upplysa om detta samt effekten av sådana förändringar,
- redovisningsprincip för den skillnad som kan uppstå mellan transaktionspriset och det värde som fastställs genom en värderingsteknik och den ackumulerade skillnaden som ännu inte redovisats i resultaträkningen.

(IFRS 7)

Ett företag ska lämna upplysningar om väsentliga risker och osäkerhetsfaktorer som företaget står inför, samt mål och tillämpade principer för finansiell riskstyrning m.m. samt exponering för prISRISKEr, kreditrisker, likviditetsrisker och kassflödesrisker. (6 kap. 1 § ÅRL)

Upplysningar ska lämnas om de viktigaste antagandena om framtiden, andra viktiga källor till osäkerheter i uppskattningar som innebär en betydande risk för en väsentlig justering av de redovisade beloppen för tillgångar och skulder under nästkommande räkenskapsår. Som exempel på lämpliga upplysningar anges bl.a. en känslighetsanalys för redovisade värden. (IAS 1 p. 116-124)

Både kvalitativ och kvantitativ riskinformation ska lämnas för varje typ av risk. (IFRS 7)

4.5.2 FI:s iakttagelser

Banken har inte lämnat tillräckliga upplysningar om risker och optionskontrakt i eget lager. Som framgått ovan värderades en betydande andel av bankens innehav av optioner enligt teoretiska värderingsmodeller. Vidare hade flera av optionerna löptider på upp till 3-4 år, vilket medför en väsentlig risk. I bankens årsredovisning för år 2006 framgår att optionskontrakt i eget lager rubriceras som "Aktier, teckningsoptioner" samt "Derivatinstrument". Upplysningen in-

nefattar uppgift om marknadsvärden för noterade respektive onoterade teckningsoptioner. I not 19 anges vidare att löptid för derivatinstrument och övriga tillgångar är högst ett år. Av årsredovisningen framgår vidare att verkligt värde huvudsakligen fastställs genom noterade marknadspriser på en aktiv marknad eller genom beräkningar då man använder värderingstekniker. I förvaltningsberättelsen har banken kortfattat redogjort för likviditet, finansiering och investeringar. I noterna har banken kortfattat beskrivit väsentliga risker som bankens verksamhet medför samt bankens mål och organisation för att hantera dessa risker. Kvantitativ information om exponering för ränterisker samt kapitalkravet för kredit- och marknadsrisker framgår av samma not.

4.5.3 Banken har anfört

Vid tiden för årsredovisningens upprättande saknades en entydig praxis vad beträffar tilläggsupplysningar. Bankens bedömning av vilka upplysningar som ska lämnas i årsredovisningen har skett i samråd med den externa revisorn och den av FI förordnade revisorn. Vad gäller upplysningar om risker och typ av värdepapper i handelslagret beaktade banken och revisorerna att mängden information som efterfrågas är mycket omfattande. Det beaktades också att det var svårt att presentera informationen kortfattat och förståeligt. Hänsyn togs även till att informationen är affärskritisk. Vad gäller upplysningar avseende risker, riskhantering och osäkerhetsfaktorer komprimerades dessa i samråd med den externa revisorn och den av FI förordnade revisorn. Det var samtligas gemensamma bedömning att upplysningarna i moderbolagets koncernredovisning och de komprimerade upplysningarna i bankens årsredovisning var tillräckliga för att uppfylla upplysningskraven.

4.5.4 FI:s bedömning

Upplysningarna i årsredovisningen för år 2006 är mycket bristfälliga. Upplysningarna av kategorier och grupper för finansiella instrument som benämns som ”teckningsoptioner” eller ”derivat” uppfyller varken kraven i 5 kap. 4 a § ÅRL eller IFRS 7. Exempel på upplysningar som saknas är:

- Omfattning och typ av optionskontrakt, viktiga villkor som påverkar storleken, tidpunkten eller säkerheten i framtida kassaflöden, instrumentens karaktär eller betydelsen för företagets ställning och resultat.
- Upplysning om att optionskontrakten innehöll stora orealiserade resultat.
- Uppgift om löptid för optionskontrakt, trots att löptiderna följde ett antal optionskontrakt varit ovanligt långa.
- Uppgift om att lagret innehåller både köp- och säljoptioner, warranter och olika valutor.
- Beskrivning av villkor för uppdelning mellan noterade och onoterade optionskontrakt.
- Upplysningar om hur stor del av portföljen som värderas till marknadspris respektive till teoretiskt värde.

FI:s bedömning är att det sista exemplet är en väsentlig upplysning för att förstå vilken typ av instrument som de olika portföljerna innehåller, dess villkor och karaktär då dessa har stor inverkan på framtida resultat.

Upplysningar saknas om väsentliga antaganden som gjorts vid tillämpning av värderingsmodeller och vilka värderingsmetoder som använts. Eftersom värderingen av optionskontrakt i eget lager i stor utsträckning baseras på teoretisk värdering borde banken ha lämnat upplysningar om viktiga källor till osäkerheter i uppskattningar och bedömningar på balansdagen.

FI:s bedömning är att upplysningskrav avseende risker, riskhantering och osäkerhetsfaktorer i enlighet med 6 kap. 1 § ÅRL och IFRS 7 inte är uppfyllda. Det är framförallt anmärkningsvärt att riskinformation om marknadsrisker och andra risker är så knapphändig. Denna bör bl.a. omfatta upplysningar avseende exponering och hantering av marknadsrisker i tradingportföljen. Informationen borde exempelvis ha innehållit en känslighetsanalys som utvisar hur resultatet och det egna kapitalet skulle ha påverkats av rimligt möjliga förändringar i relevant riskvariabel. Känslighetsanalysen borde också innehålla uppgift om de metoder och antaganden som analysen bygger på.

Banken har inte lämnat upplysningar om risker och optionskontrakt i eget lager i enlighet med gällande regler. I årsredovisningen anges dessutom att löptiden för derivatinstrument och övriga tillgångar är högst ett år. Vad banken har anfört som skäl för att inte lämna sådana upplysningar ändrar inte FI:s bedömning. Dessa skäl ger inte saklig grund för att avvika från upplysningskrav enligt tillämpliga regler.

5. Regelefterlevnad

5.1 Tillämpliga bestämmelser

Styrelsen bör se till att det finns en funktion (compliance) som utgör ett stöd för att verksamheten drivs en gällande regler. Funktionen bör också, om det är lämpligt, följa upp regelefterlevnaden. Funktionen bör löpande informera om de risker som kan uppkomma i verksamheten till följd av bristande regelefterlevnad, hjälpa till med att identifiera och bedöma sådana risker samt biträda vid utformningen av interna regler. Funktionen bör också informera styrelsen, verkställande direktören och ledningen i frågor om regelefterlevnad. (5 kap. 2 § FFFS 2005:1)

Styrelsen eller verkställande direktören bör utfärda interna regler för funktionens ansvarsområde, omfattningen och genomförandet av funktionens arbete samt rutiner för information om iakttagelser. (5 kap. 4 § FFFS 2005:1)

Funktionen bör ha tillräckliga resurser för sina uppgifter. Den bör även ha personal med goda kunskaper om företagets risker och de regler som företaget tillämpar. (5 kap. 5 § andra stycket FFFS 2005:1)

Styrelsen ska se till att den regelansvarige rapporterar direkt till styrelsen eller till ledningen i företaget. Vidare ska styrelsen utfärda instruktioner om när och hur information om gällande regler ska lämnas till styrelsen och företagets anställda. (3 kap. 2 § FFFS 2002:7)

5.2 FI:s iakttagelser

Bankens funktion för regelefterlevnad är compliancefunktionen. Ansvarig för compliancefunktionen har uppgett att funktionen inte är ansvarig för det regelverk som avser redovisning, kapitaltäckning samt skatter och avgifter. Någon motsvarande inskränkning av funktionens uppgifter finns inte i de interna reglerna, Group Policy for the Compliance Function. Av de interna reglerna framgår vidare att funktionen ska medverka till att följa upp regelefterlevnaden. Compliancefunktionens arbete har i praktiken inte innefattat planering och uppföljning av regelefterlevnaden inom banken. Uppföljningen av regelefterlevnaden synes ha varit styrd av tillfälligheter. Bankens compliancefunktion informerade styrelsen, Chief Financial Officer och Chief Operating Officer om det faktum att banken var föremål för utredning av börsen först tre till fyra månader efter börsens första skrivelse till banken.

5.3 Banken har anfört

Compliancefunktionen ansvarar inte för kapitaltäckningsfrågor och det har internt inte förelegat någon oklarhet avseende detta även om det inte uttryckligen angetts i skriftliga instruktioner. I arbetsordningen anges att funktionen dels ska arbeta proaktivt, dels löpande följa upp regelefterlevnaden. Att proaktivt arbete har utförts framgår av en arbetsplan från 2006. Det uppföljande arbetet kan betecknas som ad hoc-styrt. Den 14 februari 2007 informerade compliancefunktionen bl.a. Group Compliance Officer, Chief Financial Officer och Chief Operating Officer om börsärendet, vilket var i enlighet med interna regler. Styrelsen i sin helhet informerades den 13 maj 2007. Group Compliance Officer var direkt rapporteringsskyldig till styrelsen men underlät av förbiseende att informera styrelsen om börsärendet.

5.4 FI:s bedömning

FI konstaterar att de interna arbetsinstruktionerna för compliancefunktionen anger en viss ansvarsfördelning, men organisationen i övrigt tycks arbeta efter en annan ansvarsfördelning. Sådana oklarheter kan leda till att visst arbete faller mellan stolarna. Även de fakta att funktionens uppföljning av regelefterlevnad inte skett löpande och att styrelsen informerades av funktionen om börsens pågående utredning först tre till fyra månader efter börsens första skrivelse, anser FI visa på att rutinerna för funktionen för regelefterlevnad inte fungerat tillfredsställande. FI anser att styrelsen och verkställande direktören inte i tillräcklig utsträckning försäkrat sig om att compliancefunktionen i erforderlig omfattning och på ett för banken lämpligt sätt har arbetat för att bidra till en tillräckligt god regelefterlevnad i banken.

6. Oberoende granskningsfunktion

6.1 Tillämpliga bestämmelser

Styrelsen bör se till att det finns en funktion som granskar och utvärderar den interna kontrollen (som innefattar riskkontrollen och compliancefunktionen). I de företag som har en funktion för internrevision bör det vara denna som utför uppgifterna. Funktionen bör ha tillräckliga resurser för sina uppgifter. Den bör även ha personal med goda kunskaper om företagets risker och de regler som företaget tillämpar, samt särskild kompetens för att granska och utvärdera utveckling, drift och förvaltning av företagets informationssystem. (6 kap. 1 § FFFS 2005:1)

Styrelsen bör i interna regler fastställa funktionens ansvar, arbetsuppgifter och rutiner för rapportering. (6 kap. 3 § FFFS 2005:1)

Funktionen bör följa upp att verksamhetens omfattning och inriktning överensstämmer med styrelsens interna regler. Funktionen bör också granska och utvärdera sammanträden då funktionens rapporter behandlas. (6 kap. 4 § FFFS 2005:1)

6.2 FI:s iakttagelser

Bankens funktion för oberoende granskning är internrevisionen, som varit bemannad med en person. Sedan maj 2007 tjänstgör ytterligare en person som internrevisor. Av de interna reglerna för internrevisionen framgår att styrelsen och verkställande direktören ska tillse att det finns en funktion som utvärderar och övervakar bankens interna kontroll, inklusive riskkontroll och compliancefunktionen. Internrevisionen har genomfört ett antal granskningar under perioden år 2003-2007. Några av dessa har rört bankens verksamhet i Sverige men har inte särskilt avsett bankens handel för egen räkning med finansiella instrument inom affärsområdet Securities. Internrevisionen har varken ifrågasatt att banken saknar fastställda interna regler om redovisning och värdering av finansiella instrument i eget lager eller att ekonomiavdelningen förväntades stå för dualiteten i den teoretiska värderingen. Internrevisionen har inte heller fört fram behovet av en översyn av dimensioneringen av bankens kontrollfunktioner i samband med utökningen av limiterna år 2007. Det har framgått att den ansvarige för internrevisionen inte ansett att granskningen av finansiell rapportering ingick i funktionens ansvarsområde, utan istället skulle göras av bankens externa revisor.

6.3 Banken har anfört

Internrevisionen har sedan länge varit bemannad med heltidsanställd personal. Dessutom anlitas extern expertis. Funktionen har löpande diskuterat resursbehovet och då behov bedömdes föreligga ökades resurserna väsentligt. Innan år 2007, då FI beslöt att inte förordna revisor, har bolaget årligen hållit fyra External Auditor Forum, där den av bolagsstämman valda revisorn och den av FI

utsedda revisorn deltagit. Härvid har bl.a. internrevisionens granskningar och frågor kring intern kontroll diskuterats. Den av FI utsedda revisorn har inte riktat några anmärkningar mot banken utan i stället avgivit synnerligen positiva omdömen om bl.a. den höga standarden på kontrollmiljön inom banken.

Under de senaste åren har internrevisionen utfört flera granskningar som omfattat administrativa och affärsmässiga processer som är gemensamma för all värdepappershandel, inklusive handel för egen räkning, inom banken. Möten med Group Risk Assessment har hållits regelbundet, tio gånger år 2005, nio gånger år 2006. Syftet är att diskutera status av pågående aktiviteter inom övriga kontrollfunktioner.

Svenska koden-projektet genomfördes av Chief Financial Officer och internrevisionen gemensamt. Inom ramen för detta projekt identifierades värderingsprocessen i tradingverksamheten som en väsentlig risk ur ett resultat- och balansräkningsperspektiv. I rapporten rekommenderades bl.a. att rutiner skulle fastställas för när och hur värdering ska ske avseende eget lager. Vidare rekommenderades att ekonomiavdelningen skulle ges ytterligare utbildning och förstärkas med särskild kompetens avseende teoretisk värdering av finansiella instrument. Rekommendationen var att åtgärderna skulle vidtas första halvåret 2007.

Det är riktigt att internrevisorn inte särskilt påtalade behovet av en översyn av dimensioneringen av kontrollfunktionerna specifikt i samband med utökningen av limiterna som delegerades till tradingverksamheten i början av år 2007. Internrevisionen arbetar efter en långsiktig plan som inte omedelbart bör anpassas till varje åtgärd som beslutas. Det är också bankens uppfattning att dimensioneringen av riskkontrollfunktionen inte nödvändigtvis har ett direkt samband med förändrade limiter.

För att säkerställa tillämpningen av FFFS 2005:1 har banken valt att inrikta internrevisionens arbete mot granskning av operativa risker. Inom detta område utnyttjas internrevisionens kunskaper bäst. Dessutom finns det en stark korrelation mellan operativa och finansiella risker, där de finansiella riskerna som regel uppstår på grund av en samverkande operativ risk. De omständigheter som utgör bakgrunden till FI:s platsbesök illustrerar detta. Arbetsfördelningen mellan intern och extern revision har sedan december år 2006 varit tydligt dokumenterad i Group Policy for the Internal Audit Function, som också har varit tydligt kommunicerad till de externa revisorerna.

6.4 FI:s bedömning

Internrevisionen har, såvitt avser bankens svenska tradingverksamhet, inte särskilt granskat och utvärderat bankens funktion för riskkontroll eller compliancefunktionen. Det är inte tillfredsställande att den funktion inom banken som ska säkerställa en ändamålsenlig intern kontrollprocess inte har granskat bankens interna kontrollfunktioner (compliancefunktionen och riskkontrollen) inom tradingverksamheten.

Det är vidare inte tillfredsställande att internrevisionen inte har ifrågasatt underdimensioneringen av funktionen för riskkontroll eller det förhållandet att bankens ekonomiavdelning förväntades stå för dualiteten i den teoretiska värderingen. Även det faktum att den oberoende granskningsfunktionen inte har uppmärksammat risken i att handlare sätter sina egna värderingskurser är en brist.

FI konstaterar att internrevisionen inte haft uppfattningen att ansvarsområdet har innefattat granskning av finansiell rapportering, utan att denna uppgift låg på bankens externa revisor. Såvitt har framgått för FI har internrevisionen inte säkerställt omfattningen av den externa revisorns granskning av den finansiella rapporteringen eller att bankens funktion för riskkontroll kunnat hanterat dessa frågor på erforderligt vis. Detta har medfört en risk att granskning av rutiner hamnar mellan ansvarsområden. Styrelsen har inte tillsett att funktionens ansvar har varit fastställt på ett sådant sätt att ansvarsfördelningen varit lämplig.

Ovan nämnda brister ska ses i ljuset av att bankens handel för egen räkning med finansiella instrument var både komplex och omfattande och därmed riskfylld. FI anser inte att bankens funktion för oberoende granskning har fungerat på ett sådant sätt att styrelsen ska kunna säkerställa att banken bedriver en sund verksamhet.

Banken oberoende granskningsfunktion kan därför inte anses ha levt upp till riskhanteringskravet i 6 kap. 2 § bankrörelselagen eller sundhetskravet i 1 kap. 7 § värdepappersrörelselagen.

7. Penningtvätt och finansiering av särskilt allvarlig brottslighet

7.1 Tillämpliga bestämmelser

I lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt och lagen (2002:552) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall finns bestämmelser avseende bl.a. identitetskontroll och gransknings- och uppgiftsskyldighet. I Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (2005:5) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall finns ytterligare bestämmelser om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, bl.a. såvitt avser riskbaserad bedömning och känn din kund principen. Av dessa kan bl.a. följande nämnas.

Företagets styrelse eller verkställande direktör ska fastställa interna regler i syfte att förhindra penningtvätt eller finansiering av särskilt allvarlig brottslighet. De interna reglerna bör bl.a. utgöras av rutiner för hur en identitetskontroll ska utföras beträffande dels någon som vill inleda en affärsförbindelse med företaget, dels någon annan än den nyssnämnda, vid transaktioner överstigande 15 000 euro. (4 § FFFS 2005:5)

Identitetskontroll av fysiska och juridiska personer som handläggs utan kundens närvaro, ska utföras med hjälp av underlag eller uppgifter som företaget inhämtar skriftligen eller på annat sätt från kunden, från någon annan och från egna eller externa register. Identitetskontrollen ska utföras genom en lämplig kombination av kontroller enligt följande:

- namnteckning mot vidimerad kopia av identitetshandling,
- uppgifter om personnummer, organisationsnummer, firmatecknare och styrelse, adress, arbetsgivare, kontokortsnummer, nummer på identitetshandling mot uppgifter i företagets egna register eller externa register,
- elektroniska metoder för identifiering av en kund såsom så kallad e-legitimation eller identifieringsmetoder som används i internetbanktjänster, telefonbanktjänster eller kontokortstjänster,
- motringning eller utväxling av telefax,
- annan dokumentation för att styrka en kunds identitet som bankintyg och intyg från notarius publicus (eller dess motsvarighet i utlandet), ambassader, konsulat och affärspartners utomlands,
- första inbetalning av medel sker från ett konto som öppnats i kundens namn i ett finansiellt institut inom EU/EES som omfattas av penningtvättslagen eller motsvarande bestämmelser.

Om en kund är utländsk medborgare som saknar giltigt certifierat svenskt identitetskort eller annan av bankerna godkänd svensk identitetshandling, eller om en kund är en utländsk juridisk person vars legala företrädare är en sådan utländsk medborgare, ska dock en av ovannämnda kontroller vara att inhämta en vidimerad kopia av pass eller en annan identitetshandling som visar medborgarskap. (9 § FFFS 2005:5)

7.2 FI:s iakttagelser

Banken har interna regler såvitt avser åtgärder för att bekämpa penningtvätt och finansiering av särskilt allvarlig brottslighet, ”Instructions for the prevention of money laundering, financing of particularly serious crimes and other criminal activities”. Dessa har ett riskbaserat förhållningssätt. De interna reglerna innehåller bl.a. en uppräkningsrutin i enlighet med 9 § FFFS 2005:5, men ger inte svar på vilken rutin banken tillämpar.

7.3 Banken har anfört

De interna reglerna för att bekämpa penningtvätt och finansiering av särskilt allvarlig brottslighet ger inte svar på frågan om vilken av de uppräknade kontroller som banken tillämpar för identifiering av kunder. Anledningen till detta är att banken anser att en riskbedömning ska göras innan det kan avgöras vilken av identifieringsrutinerna som lämpar sig i det enskilda fallet. Fysiska och juridiska personer kräver olika typer av prövning. Det slutliga avgörandet av vilken rutin som ska tillämpas ligger därför hos den anställde som ska genomföra identitetskontrollen. Handläggare inom banken genomgår årligen en utbildning rörande penningtvätsfrågor. Utbildningen syftar bl.a. till att handläggarna ska erhålla den kompetens som krävs för att professionellt bedöma vilka specifika identifieringsrutiner som ska tillämpas i olika situationer.

7.4 FI:s bedömning

Av 9 § FFFS 2005:5 samt av bankens interna regler för att bekämpa penningtvätt och finansiering av särskilt allvarlig brottslighet framgår exempel på identitetskontroller som kan genomföras genom en lämplig kombination. De olika kontrollerna är av olika karaktär och lämpar sig olika väl för olika situationer. Beroende på hur kontrollerna kombineras ger de ett mer eller mindre tillförlitligt underlag för den enskilda situationen. För att uppnå en fullgod identifieringskontroll av kunder måste de interna reglerna innehålla rutiner för hur de olika identifieringskontrollerna ska kombineras i olika situationer. Sådana avgöranden ska de anställda inte behöva göra själva, även om de utbildas i penningtvätsfrågor. Att bankens interna regler för att bekämpa penningtvätt och finansiering av särskilt allvarlig brottslighet inte innehåller sådana rutiner anser FI således vara en brist.

8. Samlad bedömning av bankens interna styrning och kontroll

8.1 Tillämpliga bestämmelser

Genom en god intern kontroll kan ett företag säkerställa

- en ändamålsenlig och effektiv organisation och förvaltning av verksamheten,
- en tillförlitlig finansiell rapportering,
- en effektiv drift och förvaltning av informationssystem,
- en god förmåga att identifiera, mäta, övervaka och hantera sina risker,
- en god förmåga att efterleva lagar och förordningar, interna regler, samt god sed eller god standard.

(3 kap. 1 § FFFS 2005:1)

Styrelse och verkställande direktören bör verka för att en god intern kontroll präglar organisationen och driften av företagets verksamhet. (3 kap. 2 § FFFS 2005:1)

För att upprätthålla god intern kontroll bör organisationen anpassas till de förändringar i interna och externa risker som inträffar över tiden. (3 kap. 3 § FFFS 2005:1)

Ett företag kan uppnå en god intern kontroll genom att exempelvis:

- följa upp verksamheten löpande och se till att det finns kontroller som säkerställer att rapporteringen på ett rimligt sätt återspeglar verksamheten,
- kontrollera löpande att resurser utnyttjas effektivt och i syfte att nå företagets mål,
- ta fram interna regler, samt dokumentera och uppdatera dessa löpande,
- fördela ansvar och arbete så att risken för intressekonflikter undviks,
- se till att en befattningshavare inte ensam handlägger en transaktion genom hela behandlingskedjan (dualitetsprincipen),
- säkerställa genom kontroller att information lämnas om utvecklingen inom ett verksamhetsområde avviker från riktlinjer och mål i företaget,

- säkerställa genom kontroller att redovisningen är fullständig och riktig, transaktioner rapporteras i tid samt att redovisade transaktioner verkligen är genomförda,
 - säkerställa genom kontroller för informationssäkerhet och fysisk säkerhet, kontinuitet i verksamheten och skydda företagets och kundernas tillgångar,
 - se till att informations- och rapporteringssystem säkerställer aktuell och relevant information om institutets verksamhet och riskexponering etc.
- (3 kap. 4 § FFFS 2005:1)

Med interna regler avses bl.a. riktlinjer, instruktioner, policy- och styrdokument. (1 kap. 5 § FFFS 2005:1)

Styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter. Styrelsen ska fortlöpande bedöma bolagets ekonomiska situation. Styrelsen skall se till att bolagets organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och bolagets ekonomiska förhållanden i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt. Om vissa uppgifter delegeras till en eller flera av styrelsens ledamöter eller till andra, ska styrelsen handla med omsorg och fortlöpande kontrollera om delegationen kan upprätthållas. (8 kap. 4 § ABL)

Styrelsen skall meddela skriftliga instruktioner för när och hur sådana uppgifter som behövs för styrelsens bedömning enligt 8 kap. 4 § ska samlas in och rapporteras till styrelsen. (8 kap. 5 § ABL)

Styrelsen ska i skriftliga instruktioner ange arbetsfördelningen mellan å ena sidan styrelsen och å andra sidan den verkställande direktören och de andra organ som styrelsen inrättar. (8 kap. 7 § ABL)

Styrelsen bör även fastställa en strategi och mål för den verksamhet som företaget driver. Styrelsen bör även följa upp att dessa mål nås. Väsentliga förändringar som avser verksamhet och organisation bör beslutas av styrelsen. (2 kap. 1 § FFFS 2005:1)

Den verkställande direktören ska sköta den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar. Den verkställande direktören skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att bolagets bokföring ska fullgöras i överensstämmelse med lag och för att medelsförvaltningen ska skötas på ett betryggande sätt. (8 kap. 29 § ABL)

Verkställande direktören bör se också till att styrelsen dels får sådan saklig, utförlig och relevant information som behövs för att den ska kunna fatta väl underbyggda beslut, dels att styrelsen löpande informeras om utvecklingen av företagets verksamhet. (2 kap. 4 § FFFS 2005:1)

8.2 FI:s iakttagelser

För bedömningen av om banken haft en tillräcklig övergripande intern styrning och kontroll bör en samlad bedömning av iakttagelserna ovan göras. FI vill därvid särskilt lyfta fram följande omständigheter.

Bankens verksamhet inom affärsverksamheten Securities har medfört en förhållandevis hög risknivå. Bankens egen handel har i betydande omfattning bedrivits med komplexa finansiella instrument som saknat noterade värden. Verksamheten har vuxit kraftigt och kommit att stå för närmare hälften av bankens resultat.

Banken inte har fastställt en tydlig affärsstrategi för tradingverksamheten. Handlarna har getts ett övergripande mandat som endast har styrts av limiter för maximal förlustrisk. Bankens funktion för riskkontroll är och har varit underdimensionerad i förhållande till den omfattande och komplexa verksamhet som banken driver. Det förefaller för FI att bankens kontrollfunktioner har haft en begränsad ställning i förhållande till dess affärsverksamhet.

Banken har haft ett vinstdelningssystem, där hälften av bankens resultat, enligt viss uträkning har distribuerats till de anställda. Vinstdelningen har distribuerats diskretionärt på individuell nivå.

Banken har saknat interna regler för väsentliga riskområden. Exempelvis har det inte funnits fastställda regler för värdering av finansiella instrument. Vissa interna regler har varit bristfälliga, bl.a. har instruktioner för vissa kontrollfunktioner inte varit tillräckligt tydliga, varför den interna kontrollen inte har varit heltäckande. Även i bankens interna rapportering har det funnits tydliga brister exempelvis vad avser rapportering av marknadsrisk, men även de funktioner vars syfte bl.a. har varit att förmedla och fånga upp signaler från övriga organisation har brustit.

Under senare delen av 2006 har antalet limitöverträdelser ökat betydligt. Banken synes inte ha vidtagit några åtgärder för att omhänderta detta. Den 1 februari 2007 i princip fördubblades limiterna för bankens tradingverksamhet.

Bankens oberoende granskningsfunktion har endast i begränsad omfattning granskat bankens verksamhet i Sverige och exempelvis inte särskilt tradingverksamheten, som måste betecknas såsom särskilt riskfylld. Detta i kombination med att rutinerna för regelefterlevnad inte fungerat tillfredsställande har medfört att den interna kontrollen varit bristfällig.

Ekonomiavdelningen har förväntats stå för dualiteten i värderingen av finansiella instrument. Ekonomiavdelningen har dessutom saknat erforderlig kompetens och resurser för att ifrågasätta den teoretiska värdering av optionskontrakt som har gjorts av handlarna.

Banken valde att presentera den externa rapporten avseende första kvartalet år 2007, trots att den innehöll väsentliga osäkerheter/fel vad avser värdering av optionskontrakt i tradingportföljen. Detta trots att differensen mellan värdering enligt marknadspris och teoretisk värdering diskuterades inom banken före tidpunkten för offentliggörandet.

Bankens interna regler har inte varit tillräckliga för att säkerställa en korrekt finansiell redovisning. Tradingavdelningen har kunnat påverka värderingen av finansiella instrument utan att bryta mot bankens interna regler. Årsredovisningarna har innehållit oklar information om vilka redovisningsprinciper bolaget tillämpat. Upplysningar om väsentliga antaganden och risker har varit så bristfälliga att det försvårat möjligheten att få en rättvisande bild av bolaget. Slutligen har rättelsen av tidigare resultat, som beräknats till totalt 630 miljoner kronor, inte dokumenterats på sådant sätt att det varit möjligt att kontrollera om den varit korrekt och förenlig med bankens redovisningsprinciper.

8.3 Banken har anfört

Det har funnits ett omfattande internt regelverk för bankens verksamhet och en tydlig ansvarsfördelning. Organisationen för intern rapportering har varit ändamålsenlig. Kontrollfunktionernas oberoende gentemot affärsverksamheten har aldrig ifrågasatts internt och manifesteras bl.a. av att dessa funktioner i samtliga fall rapporterar direkt till styrelsen i såväl banken som dess moderbolag. Detta framgår av de instruktioner som föreligger. Vare sig styrelse eller ledning har fått några indikationer på att riskkontrollfunktionen inte skulle vara tillräckligt dimensionerad för sitt uppdrag, trots att det funnits flera fora och tillfällen där funktionen har diskuterats. Den tidigare Group Risk Managern är en erkänd auktoritet på området finansiell riskhantering. Dessutom utökade banken de interna resurserna när ytterligare en risk manager anställdes under år 2006. Det har brustit i den interna kontrollen, eftersom handlarna kunde manipulera värdet på tradingportföljen utan att det upptäcktes förrän efter viss tid.

Banken har rutiner för uppföljning av risker och limiter genom vilka en fullgod limitkontroll utförs dagligen. Banken bedömer att adekvata åtgärder vidtogs när limitöverträdelserna ökade kraftigt under år 2006. Anledningen till att limiterna överträtts vid ett flertal tillfällen sedan hösten år 2006 har i många fall berott på att en specifik kund beordrat ett antal transaktioner av betydande storlek avseende optioner i några svenska aktier. Limitsystemets utformning i kombination med storleken på de enskilda transaktionerna har medfört att de av Credit and Risk Committee fastställda limiterna vid olika tillfällen har överskridits. Dessa överträdelser har, i allt väsentligt, varit godkända av Credit and Risk Committee och styrelsen har varit informerad om dem. Övriga limitöverträdelser, dvs. sådana som inte föranletts av transaktioner för nämnda kunds räkning, har i sedvanlig ordning rapporterats till bl.a. styrelsen och följts upp och hantearats av linjeorganisationen.

Styrelsen och verkställande direktören har förvissat sig om att årsredovisningarna har varit tillfyllest. Årsredovisningarna har upprättats i samråd med och

underkastats granskning av såväl bankens externa revisorer som den av FI förordnade revisorn. Samtliga revisionsberättelser och löpande granskningsrapporter har varit utan anmärkningar. Audit Committee har även särskilt diskuterat de nya redovisningsreglernas betydelse för banken.

Det har funnits en fastställd affärsstrategi för tradingverksamheten. Redan 1991 fastslog den dåvarande styrelsen att banken ska ha som affärsidé att bedriva handel inom områdena Proprietary Trading, Market Trading, Equity Arbitrage, Spread Trading och Client Facilitation, omfattande finansiella instrument noterade vid Stockholmsbörsen. Under 1991 skapades grunden till den risklimitstruktur vilken fortlever i reviderad form idag. Instruktionen omstrukturerades under 1993 i samarbete med extern expertis. Därefter har grundstrukturen bibehållits. Eftersom styrelsen för Carnegie fastställer denna instruktion fastställer den också samtidigt tillåten respektive icke tillåten aktivitet för tradingverksamheten. Med anledning därav är risklimitinstruktionen utformad på det viset att det tydligt framkommer vad som är tillåtet, dvs. ingår i bankens strategi.

Exempel är:

- Handel ska endast ske i finansiella instrument med tillräcklig likviditet. Det kan utläsas av den klassificering som har gjorts av aktier i olika likviditetskategorier och därmed olika stora risklimiterna,
- Tradingverksamheten ska endast bedriva arbitrage- och spreadhandel inom vissa snäva ramar. Ramarna anges av limiterna.
- Styrelsen har också över tiden reviderat instruktionen så att spreadposition har kunnat tas i vissa icke-svenska värdepapper mot ett svenskt närbesläktat värdepapper. Genom att aktivt godkänna detta har naturligtvis styrelsen därmed accepterat och manifesterat att detta ingår i strategin för banken.

Med undantag för vissa svagheter som framkommit i samband med att händelserna på tradingavdelningen uppdagades, är det styrelsens och den verkställande direktörens uppfattning att styrningen och den interna kontrollen har i allt väsentligt varit ändamålsenlig. Erforderliga rapporteringsvägar till styrelsen och verkställande direktören har funnits och när brister rapporterats har de åtgärdats. Styrelsen och verkställande direktören har även agerat aktivt i dessa frågor, t.ex. i Svenska koden-projektet. Uppfattningen att den interna styrningen och kontrollen har varit ändamålsenlig har även bekräftats av att banken under många år har bedrivit sin verksamhet utan anmärkningar från tillsynsmyndigheter, bolagets revisorer eller den av FI förordnade revisorn. De externa signalerna beträffande kontrollmiljöns kvalitet har snarare varit positiva. Den av FI förordnade revisorn har för räkenskapsåren 2004-2006 avlämnat rapporter som inte innehåller några anmärkningar, utan tvärtom bekräftar bilden av att förhållandena varit goda. I rapporten för 2006 rapporteras bl.a. följande:

- ”hela verksamheten genomsyras av en stark kontrollmedvetenhet på alla nivåer”
- ”institutet har de förutsättningar som erfordras för att säkerställa en god intern kontroll” och
- ”verksamheten bedrivs på ett betryggande sätt”.

Därvid noteras att enligt 5 § FFFS 2004:10 åligger det den av FI förordnade revisorn att särskilt uppmärksamma institutets interna kontrollsystem, hantering av de i verksamheten förekommande riskerna samt hur riktlinjer och instruktioner tillämpats. I 9 § samma föreskrift anges att revisorns årliga rapport bl.a. bör innehålla en ”redogörelse för väsentliga avvikelser från FI:s föreskrifter och allmänna råd”.

8.4 FI:s bedömning

Det är FI:s bedömning att bankens kontrollorganisation har varit väsentligt underdimensionerad i förhållande till den verksamhet som drivs. Detta särskilt eftersom bankens kontrollorganisation inte har utökats i takt med att affärsverksamheten har vuxit kraftigt på relativt kort tid.

Det har funnits otydligheter i avgränsningen mellan olika funktioners ansvarsområden inom banken, samtidigt som bankens oberoende granskningsfunktion, vars syfte är att säkerställa en fungerande intern kontrollprocess, inte har granskat bankens svenska tradingverksamhet.

Det ovan nämnda i förening med att väsentliga granskningsuppgifter har lagts på funktioner som inte har haft kompetens eller resurser för en sådan uppgift anser FI vara anmärkningsvärt. Inte heller har bankens organisation för intern rapportering varit ändamålsenlig i förhållande till den verksamhet som banken driver.

FI ifrågasätter att banken följt strategin att verksamheten skulle bedrivas inom snäva ramar. Hade banken följt strategin om snäva ramar, borde limiterna ha legat på en nivå närmare volymen. Mot bakgrund av att volymerna växte, borde limiterna också ha justerats successivt i motsvarande mån. Limiterna var i stället oförändrade sedan 1991. Banken vidtog inte heller åtgärder för att omhänderta de under år 2006 betydligt ökande limit-överträdelserna. I stället i princip fördubblades limiterna för tradingverksamheten den 1 februari 2007. Banken saknar vidare ett system för uppföljning av risker och limiter. Dessa omständigheter och det faktum att styrelsen inte ifrågasatt dimensioneringen av bankens kontrollfunktion tyder på att banken inte haft tillräckligt god intern styrning och kontroll.

Att banken inte tillräckligt kraftfullt omhändertagit de rekommendationer som lades fram efter Svenska koden-projektet, eller i tillräcklig omfattning utrett den värderingsdifferens i eget lager som identifierades tidigt under 2007, tyder också på bristande insikt i vilken dimensionering kontrollstrukturen borde ha haft.

På väsentliga områden har det saknats interna regler för delar av verksamheten. Flera andra interna regler varit bristfälliga. När en så omfattande del av bankens verksamhet utgörs av egen handel med finansiella instrument som dels är komplexa, dels till väsentlig del värderas enligt teoretiska modeller, är det sär-

skilt anmärkningsvärt att banken inte tillämpat regler för värdering av dessa finansiella instrument på ett korrekt sätt.

Bankens interna styrning har varit motsägelsefull. Å ena sidan är strategin att handel endast ska ske i finansiella instrument med tillräcklig likviditet. Å andra sidan har banken haft positioner i finansiella instrument med löptider på upp till 3-4 år och som värderats enligt teoretiska modeller i avsaknad av noterat marknadspris, dvs. instrument som inte är likvida. Strategin motsägs också av det faktum att det inom banken funnits ett utkast till interna regler för värdering och redovisning av finansiella instrument, med instruktioner för värdering av bl.a. instrument som saknar marknadsvärden.

Årsredovisningarna för 2005 och 2006 är bristfälliga och har inte upprättats i enlighet med gällande redovisningsregler. Detta påverkar väsentligen externa intressenters bild av banken.

Kontrollen av den finansiella rapporteringen och av efterlevnaden av redovisningsregler, skatter och avgifter, samt rapportering till FI, har helt legat utanför bolagets interna kontrollstruktur.

Revisorn ska granska bolagets årsredovisning och bokföring samt styrelsens och den verkställande direktörens förvaltning (9 kap. 3 § ABL). Även om FI anser att denna utredning visat att det finns skäl att ifrågasätta resultatet av det granskningsarbete som revisorerna har utfört, är det dock alltså styrelsen som har det slutliga ansvaret för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Att bankens revisorer uttalat sig positivt om bolagets förvaltning medför således inte att banken kan undgå ansvar för de brister som förelegat i styrningen och den interna kontrollen av bolaget.

FI anser mot ovanstående bakgrund samt omfattningen av de iakttagelser som myndigheten i övrigt gjort, att banken inte har vidtagit erforderliga åtgärder för att tillse en ändamålsenlig intern styrning och kontroll inom banken. FI bedömer vidare att verksamheten i banken inte har innehaft och effektivt använt sådana resurser och rutiner som behövts för att rörelsen ska kunna bedrivas på ett riktigt sätt. Bankens verksamhet har inte bedrivits på ett sådant sätt att rörelsen kan anses sund.

FI:s ingripande

9.1 Grund för återkallelse

Enligt 15 kap. 1 § bankrörelselagen ska FI ingripa om en bank har åsidosatt sina skyldigheter enligt nämnda lag, andra författningar som reglerar institutets verksamhet, institutets bolagsordning, stadgar eller reglemente eller interna instruktioner som har sin grund i författningar som reglerar institutets verksamhet. Om överträdelsen är allvarlig skall kreditinstitutets tillstånd återkallas eller, om det är tillräckligt, varning meddelas.

Enligt 6 kap. 4 § värdepappersrörelselagen ska FI vid sin tillsyn se till att en sund utveckling av värdepappersmarknaden främjas. Ett tillstånd att bedriva värdepappersrörelse ska, enligt 6 kap. 9 § första stycket 3 samma lag, återkallas om institutet genom att överträda en bestämmelse som avses i 6 kap. 7 § samma lag eller på annat sätt visat sig olämpligt att utöva sådan rörelse som tillståndet avser. I stället för att återkalla tillståndet får FI, om det är tillräckligt, meddela varning enligt 6 kap. 9 a § värdepappersrörelselagen.

FI anser att de brister som har uppmärksammats i bankens riskhantering, styrning och interna kontroll samt de riktlinjer och instruktioner som styr rörelsen är så pass allvarliga och omfattande att det finns anledning att återkalla bankens tillstånd att driva handel med finansiella instrument för egen räkning. FI konstaterar emellertid att de brister som uppmärksammats inte är begränsade till denna verksamhet, utan gäller sådana företagsöverskridande funktioner som riskkontroll, compliance, oberoende granskningsfunktion, redovisning och hantering av penningtvätsfrågor. Bristerna rör funktioner som är väsentliga för samtliga delar av bankens verksamhet. Bristerna har också förelegat under ett flertal år, vilket bl.a. framgår genom att banken fått revidera sitt resultat för de senaste tre åren. FI konstaterar att grund föreligger att återkalla såväl bankens tillstånd att driva bankrörelse som samtliga tillstånd att driva värdepappersrörelse. För att FI ska kunna stanna vid en varning måste prognosen för verksamheten vara god. Banken har därvid presenterat ett åtgärdsprogram.

9.2 Åtgärdsprogram

Banken har uppgett att den vidtagit bl.a. följande åtgärder i anledning av det inträffade:

Tre personer har polisanmälts och avskedats. Tradingportföljen har omvärderats och positioner har avvecklats eller motpositioner ingåtts. Den identiska sammansättningen av moderbolagets och bankens styrelser kommer att upphöra. Den interna styrgruppen som utgjort verkställande direktörens stöd har avskaffats och den svenska verksamheten rapporterar därmed direkt till verkställande direktören. En ny tradingchef har rekryterats externt. Den nya befattningen Securities Controller har skapats. Befattningen ska biträda Head of Securities i den dagliga kontrollen av verksamheten. Det har införts ett krav på förhandsgodkännande från Head of Securities av nya positioner i optioner med återstående löptid om över två år. Middle Office-funktionen har omorganiserats och fått utökade resurser samt tydligt definierade ansvarsområden, såsom validering av tradingverksamhetens värderingar av tradingportföljen, limitkontroll och löpande riskrapportering. Interna regler för redovisning och värdering av tradingportföljen har fastställts. Det har införts en rutin för extern validering av tradingportföljen.

9.3 Bedömning av styrelse och verkställande direktör

FI bedömer att banken har objektiva förutsättningar för att åtgärda de uppmärksammade bristerna. FI noterar också att banken till viss del redan har vidtagit sådana åtgärder. Den åtgärdsplan som banken presenterat kan dock inte ensam anses tillräcklig för att säkerställa en god prognos för verksamheten.

Banken har till FI vidgått vissa brister men samtidigt angett att styrningen och den interna kontrollen i allt väsentligt varit ändamålsenlig. Istället har banken hänvisat till att händelserna på tradingavdelningen varit att hänföra till handlarerna på avdelningen. FI bedömer att detta tyder på en viss bristande insikt om de svagheter som förelegat i bankens interna styrning och kontroll. Det finns flera skäl till att denna borde vara starkare. Som FI konstaterat ovan får den tradingverksamhet som banken bedriver och som utgör en stor del av verksamheten anses vara särskilt riskfylld. I banken har också funnits och finns även idag ett vinstdelningsprogram till de anställda som medför starka incitament att maximera vinsten. En förutsättning för att ett sådant vinstdelningsprogram ska anses sunt inom ramen för en sådan riskfylld verksamhet är att det kombineras med en stark intern styrning och kontroll. FI har konstaterat att denna varit synnerligen bristfällig. Ansvar för dessa brister vilar på styrelsen och verkställande direktören. FI bedömer därför att det finns anledning att överväga ingripande mot bankens ledning.

Av 3 kap. 2 § bankrörelselagen framgår att den som ingår i en banks styrelse, är dess verkställande direktör eller är ersättare för någon av dem, ska ha tillräcklig insikt och erfarenhet för att delta i ledningen av banken och även i övrigt vara lämplig för en sådan uppgift.

FI inleder med att överväga ett ingripande mot verkställande direktören, som även är styrelseledamot. Det är verkställande direktörens roll att sköta den löpande förvaltningen av företagets angelägenheter enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar. Stig Vilhelmson, som idag är både verkställande direktör och styrelseledamot i banken, har tidigare varit chef för den del av bankens verksamhet som innefattar tradingavdelningen. Mot den bakgrunden har såväl bankens aktieägare som styrelse, liksom FI, haft goda skäl att anta att Stig Vilhelmson har de insikter och erfarenheter som måste krävas av den som deltar i ledningen av en bank med en betydande tradingverksamhet. Det har därför funnits goda skäl att anta att särskilt tradingverksamheten inom banken skulle hanteras på ett sunt sätt. Som FI konstaterat ovan har banken emellertid både före och efter händelserna på tradingavdelningen uppvisat bristande insikt om de svagheter som faktiskt förelegat i bankens interna styrning och kontroll. FI anser att dessa brister till väsentlig del måste läggas Stig Vilhelmsson till last varför han inte längre kan anses lämplig som verkställande direktör.

Frågan blir då om grund föreligger att även ingripa mot styrelsen. Eftersom ingripande ska ske på individuell basis måste styrelsen sammansättning över tiden beaktas. Styrelsen består idag av åtta personer och det kan konstateras att förutom verkställande direktören Stig Vilhelmson och en annan styrelseleda-

mot, som valdes in i styrelsen under 2007, har samtliga ledamöter suttit i styrelsen sedan 2005. Styrelseordföranden Christer Zetterberg har suttit i styrelsen sedan 2001 och varit styrelseordförande sedan 2006. Flertalet av styrelseledamöterna har således suttit i styrelsen under den tid som de konstaterade bristerna pågick.

Styrelsen har alltid det yttersta ansvaret för bankens organisation och förvaltningen av dess angelägenheter. Vad som framkommit i ärendet visar att det finns anledning att uttala stark kritik mot styrelsen. Som en följd av det resonemang som förs ovan om verkställande direktören Stig Vilhelmson bedömer FI att han inte heller är lämplig för att vara styrelseledamot. Bolaget har vidare aviserat om ändringar i styrelsesammansättningen. FI anser att sådana ändringar är angelägna och att de bör vidtas snarast, dvs. innan nästa ordinarie bolagsstämma. FI begär därför att bankens styrelse kallar till extra bolagsstämma. En sådan stämma ska ha hållits inom tre månader. Vid stämman ska fråga om val av styrelse avhandlas. En förändrad styrelse kommer att bli föremål för FI:s prövning inom ramen för FI:s tillsyn.

9.4 Val av sanktion

FI konstaterar således att styrelseledamoten och verkställande direktören Stig Vilhelmson inte längre kan anses lämplig för sitt uppdrag. Av 15 kap. 2 § bankrörelselagen framgår att om någon som ingår i en banks styrelse eller är dess verkställande direktör inte längre är lämplig, ska FI återkalla institutets tillstånd. Det får dock ske bara om FI först beslutat att anmärka på att personen ingår i styrelsen eller är verkställande direktör och om han eller hon, sedan en av inspektionen bestämd tid om högst tre månader har gått, fortfarande finns kvar i styrelsen eller som verkställande direktör. FI finner att det finns förutsättningar att anmärka dels på att Stig Vilhelmson är verkställande direktör, dels på att han ingår i styrelsen för banken.

Mot bakgrund av FI:s anmärkning mot Stig Vilhelmson och begäran om att kalla till extra stämma samt det åtgärdsprogram som banken presenterat finner FI skäl att stanna vid att meddela banken en varning mot värdepappersrörelsen och bankrörelsen. I den tillsyn som följer av detta ärende kommer FI noga att följa banken i dess helhet och med beaktande av bankens samtliga verksamheter.

9.5 Straffavgift

Enligt 15 kap. 7 § bankrörelselagen får FI besluta att en bank, som har meddelats beslut om varning, även ska betala en straffavgift. Straffavgiften kan enligt 15 kap. 8 § fastställas till lägst femtusen kronor och högst femtio miljoner kronor. Enligt 15 kap. 9 § ska, när straffavgiftens storlek bestäms, särskild hänsyn tas till hur allvarlig den överträdelse är som föranlett varningen och hur länge överträdelsen pågått. Av 15 kap. 1 § framgår att FI även får lägga överträdelser av andra författningar än bankrörelselagen till grund för sin bedömning av ingripande. Av 15 kap. 8 § tredje stycket framgår att avgiften inte får vara så stor

att banken därefter inte uppfyller kraven för soliditet och likviditet enligt 6 kap. 1 § samma lag.

Av förarbetena framgår att straffavgiften ska ses som ett sätt att ytterligare gradera varningen. Redan i valet av sanktion ligger en bedömning av hur allvarlig överträdelsen är. Bestämmelsen utesluter inte att även andra omständigheter än allvarligheten av överträdelsen och hur länge den har pågått kan beaktas när avgiftens storlek bestäms. Vidare framgår att möjligheten att besluta om straffavgift står till buds i de fall som anges i 15 kap. 1 §, dvs. vid överträdelser av såväl bankrörelselagen som andra författningar som reglerar bankens verksamhet. (Prop. 2002/03:139 s. 551f)

FI har ovan konstaterat att allvarliga brister förelegat i efterlevnaden av såväl bankrörelselagen som andra författningar. Bristerna har bestått under en längre tid och de allvarligaste bristerna har förelegat i tradingavdelningen som utgör en betydande del av bankens verksamhet. Därför finns det, med beaktande av de överväganden som gjorts med anledning av varningen, anledning att påföra banken en kännbar straffavgift. Straffavgiften bestäms till femtio miljoner kronor.

FI bedömer att avgiften inte är av sådan storlek att den kan äventyra bankens soliditet eller likviditet. Straffavgiften ska tillfalla staten.

9.6 Revisorer

FI konstaterar att bankens externa revisorer inte har uttalat några anmärkningar mot den interna styrningen och kontrollen i banken. Revisorernas slutsatser under den tid som bristerna förelegat skiljer sig således väsentligt från de bedömningar som FI gjort under den nu aktuella utredningen. FI avser därför att anmäla såväl den av bolagsstämman tidigare valda revisorn som den av FI tidigare förordnade revisorn till Revisorsnämnden.

Ärendet

FI har med början den 28 maj 2007 genomfört en platsundersökning hos banken (org. nr 516406-0138). Platsundersökningen (FI Dnr 07-4643) initierades med anledning av att banken rapporterat till FI att dess resultat var övervärderat med ett betydande belopp.

FI initierade även, genom en skrivelse av den 8 juni 2007, en undersökning (FI Dnr 07-5191) av bankens rutiner för bekämpning av penningtvätt och finansiering av särskilt allvarlig brottslighet.

I en skrivelse den 11 juli 2007 delgav FI banken sina iakttagelser och bedömningar avseende undersökningarna. I skrivelsen påtalades brister inom flera områden och banken informerades om att FI ansåg att det finns förutsättningar att överväga ingripande med stöd av värdepappersrörelselagen och bankrörelselagen. Banken har beretts tillfälle att yttra sig över vad som anförs i skrivelsen. Den 31 augusti 2007 kom banken in med ett yttrande till FI.

Beslut i detta ärende har fattats av Finansinspektionens styrelse. I ärendets slutliga handläggning har, förutom generaldirektören Ingrid Bonde, chefsjuristen Gent Jansson och enhetschefen Marcus Hjorth deltagit. Föredragande har varit Marcus Hjorth.

FINANSINSPEKTIONEN

Bengt Westerberg

Elina Yrgård
Jurist

Kristina Lidén
Jurist

Kopia för kännedom till:

Av Finansinspektionen förordnad revisor
Bolagsverket
Finansdepartementet
Insättningsgarantinämnden
Konsumenternas bank- och finansbyrå
Konsumentverket
OMX Nordic Exchange Stockholm AB
Nordic Growth Market NGM AB
Riksbanken
SCB
Svenska Bankföreningen
Svenska Fondhandlareföreningen
Upplysningscentralen UC AB
VPC AB
D. Carnegie & Co AB